

ГЛОБОВО Просвіти

БЕЗ
МОЗИ
НЕМАЄ
НАЦІЇ!

КВІТЕНЬ, ЧИСЛО 4 (58), 1999 РІК

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ХРИСТОС ВОСКРЕС! З ВЕЛИКОДНІЕМ БУДЬТЕ ЗДОРОВІ!

СИН ЛЮДСЬКИЙ — СИН БОЖИЙ

Чи знає людська душа радість більшу за ту, яка стрімко й безборонно увиходить в неї Великоднього дня? Чи відає вона, звідки йде та сила світла, що заливає навколишній світ і людину, усе ж Боже твориво, яке цього дня відчуває свою причетність до вселенської радості, любові, перемоги, які линуть до землі з Неба?

Радість Великодня — це своєрідний код еднання з Божим світом і знак того, що в кожній душі є той первісний острівець, що живе в нас стільки, скільки живе людство, до якого не добралася темрява і не заволоділа ним. І саме на цьому крихітному острівці раз на рік спочивають Божі Ангели...

Воскресіння Христове... Подія на всі земні тисячоліття одна, єдина й неповторна. Цього дня чекали, чекають і чекатимуть люди завжди на землі, допоки вона є. Це у нас також спадкове, ще від Адама, якого за непослух було вигнано з раю.

Вигнано так, як це завжди вирішується протягом тисячоліть, як вирішуються проблеми буття чи небуття народів, держав, цивілізацій, їхнє розселення чи й злиття з іншими народами: через різкі кліматичні зміни, коливання земної кори, під час яких гори ставали дном океану, моря, а морське дно — вершиною гір.

Саме так було втрачено рай, а наших прабатьків було вигнано. Місцина між ріками Євфрат, Тигр, Пішон та Гихон мала під собою природний газ та нафту. Коли було втрачено право жити там, Господь опустив райську землю так, щоб води Перської затоки стали наступати на розкішні сади, буйні ліси, родючі поля, де наступати на радості та щасті, при здоров'ї та силі Адам і Єва. Жили посеред птаства та звірів, які були покірні їм. Усі світи співіснували в гармонії, любові, адже і людина, і пташка, і звірина всяка жилилися лише «яриною польовою», тобто рослиною їжею.

Дорогі браття і сестри! ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Скільки радості і надії вкладаємо ми в ці слова! З яким натуженням ми повторюємо їх безліч разів у пасхальні дні! І що означають вони для кожного з нас? В них сконцентровано сутність нашої віри, сенс нашого життя. Без воскресіння нема ні християнства, ні вічності.

Якщо Христос, розі'ятий на хресті, помер і воскрес, — значить, Він є істинний Син Божий, наш Спаситель і Визволитель. В Нього слід вірувати, на Нього треба покласти надію і любити Його всім серцем.

Якщо Христос воскрес, — це значить, що все, що Він відкрив людям про Бога, про людину і світ, є істина. Всі інші релігійні і філософські вчення, які заперечують Христове вчення, — неправдиві, бо вони є творінням людей, а не Бога.

Якщо Христос воскрес, — значить, ми спасенні і маємо можливість благодаттю Святого Духа очиститися від гріха і уподібнитися Богові в святості і милосерді. Для нас відкриті двері Царства Божого.

Якщо Христос воскрес, — значить, правда перемогла неправду, любов — ненависть, добро — зло. На Голгофі були зосереджені всі сили зла, але Христос переміг їх Своєю любов'ю й терпінням. Він не проклинав Своїх ворогів, що розі'яли Його і глузували з Нього, а молився за них, кажучи: «Отче! Прости їм, бо вони не знають, що роблять».

Якщо Христос воскрес, — значить, і ми, хоч і померли, але, безумовно, воскресемо. Бо, як через гріхопадіння перших людей у нашу природу ввійшов закон смерті, так через Воскресіння Христове в цю ж природу ввійшов закон воскресіння. Закони Божі не залежать від нашого бажання. Хочуть чи не хочуть померлі, але, за словом Господнім, усі вони воскреснуть.

Якщо Христос воскрес, — це значить, що ми маємо надію на життя вічне. Ап. Павло говорить: «Той, Хто воскресив Господа Ісуса, воскресить і через Ісуса і нас» (2 Кор. 4, 14) для життя вічного.

Ми повинні безмежно дякувати Господу за те, що Він своїм воскресінням із мертвих утверджує в нас віру в наше безсмертя і в майбутнє воскресіння. Якщо нам відомо, що і після смерті ми будемо жити, а в призначений Богом час воскресемо, то у нас повинен скластися правдивий погляд на наше життя і на наше призначення. Якщо людина безсмертна і свого часу її померле тіло воскресне, тоді для кожного із нас стає зрозумілою мета земного життя: воно є підготовкою до життя вічного.

Якщо наша душа безсмертна, а померле тіло воскресне, то ми не даремно працюємо і чинимо добро. Наші діла підуть за нами у вічність. Там ми одержимо нагороду за подвиги на землі. Якщо є воскресіння мертвих, то ми не повинні нарікати на скорботне життя, що випадає нам, бо ми знаємо, що настане час, коли ті, що плачуть, утішаться, а той, хто перетерпить все до

кінця, спасеться. Якщо є воскресіння, то не треба скаржитися на коротке земне життя і слід без жагу дивитися на свою смерть, бо за гроном відкриття безкінечне блаженне життя.

Усе зло світу перемагеться тайною Воскресіння Христового, і під його промінням зникають страждання, хвороби і людська несправедливість. Христос наповнює Собобою все. Він дарує нам впевненість в остаточній перемозі добра над злом, у вічному торжестві добра. Він надихає нас на боротьбу зі злом, насамперед з гріхом у самих собі.

У Христа Спасителя була Голгофа, але після неї прийшло Воскресіння. У кожної людини також є своя Голгофа і свій життєвий хрест. Якщо ми будемо виконувати заповіді Божі і намагатися уподібнитися Христу в перенесенні страждань, що випадають на нашу долю, то і для нас буде воскресіння. Ще за життя на землі ми побачимо воскресіння як перемогу над злом і стражданнями — перемогу над соціальною несправедливістю і зубожінням.

Сучасне становище в Україні можна порівняти з Голгофою. Як тоді на Голгофі йшла боротьба людської ненависті з Христовою любов'ю, так і тепер у суспільстві йде жорстока боротьба добра і зла, світла і темряви. Наша віра і надія на Бога дає нам впевненість, що Українська держава переможе всі труднощі і негарзди релігійного, духовного, економічного і соціального життя. Воскресіння Христове нагадує нам, що правда Божя завжди перемагає. Пророк Давид закликає нас не покласти надію на князів і на синів людських, бо в них нема спасіння. Тому і в змаганні за утворення в Україні єдиної Помісної Православної Церкви треба насамперед покласти надію на Бога, і Він не посоромить.

У ці святкові дні сердечно вітаю з Пасхою Христовою всю українську паству Київського Патріархату. Вітаю і наших православних братів та сестер Московського Патріархату, а також усіх християн України. Поздоровляю зі святом і наших земляків-українців, що розсіяні по всьому світу. Віра в Бога і любов до України єднає всіх нас — далеких і близьких.

Хай Господь, що воскрес із мертвих, наповнює наші душі духовною радістю, вселяє в наші серця мир і злагоду. В цей день простімо один одного, воскресінням Христовим і будемо блазати Господа, щоб Він зміцнив Своєю Божественною благодаттю наші душевні і тілесні сили і благословив нас на добрі справи. Йому належить усяка слава, честь і поклоніння на віки віків.

Воістину Христос Воскрес!

ФІЛАРЕТ,

Патріарх Київський і всієї Русь-України
Пасха Христова, 1999 рік, м. Київ

Сталося вигнання на весні. Наші прабатьки залишили Едем і поселилися навпроти. Започаткували Великий піст — Адамів плач, Адамова каяття за втраченим раєм та винним непослухом.

Віднині наш прабатько дивився на схід і молився (от звідки у наших віруючих предків звичай молитися до сходу). Дивився на біле озеро Хаммер, неначе в ньому була не вода, а парне молоко, — біла від глини та м'якого вапняку. Під ним і сховався, за переказами, рай. Не прозоре, не чисте, а неприглядне, як око, покрите більмом, щоб ніхто у ньому не міг не лише скупатися, а навіть заглянути під ту, блаженну коліску таїну.

Однак, спроваджуючи звідти наших далеких предків і бачачи їхнє щире каяття, Творець пообіцяв прислати Визволителя, Месію, що введе їх у Царство Боже, рай небесний, право на який віднині людина має вибороти своїми земними діяннями.

Адам, як свідчать церковні перекази, на схилі літ (жив 930 років) залишив землю поблизу Євфрату і переселився у другий боговибраний край в долині Йордану, де жили його нащадки у 8—9 коліні у найперших містах Ерідуну та Ур, тобто Ерихон. Там він поселяється на горі Морія у квадратній печері.

Духовний епіцентр обрано. На цій горі через багато тисячоліть відбудеться Тайна вечерея. А неподалік, під Голгофою, він, за богоодкровенням, був похований. Духовна історія людства сходиться в одній точці.

Адам чекав Визволення, як і пообіцяв йому Творець. Чекав Того, Хто має його вивести разом із праведниками. Це одна із тих найтаємнічих сторінок вселенської історії, прочитання її осягнення якої дається лише силою віри.

Продовження на с. 2

СИН ЛЮДСЬКИЙ — СИН БОЖИЙ

Продовження. Початок на с. 1

За десять днів до Пасхи Ісус прошкує до Єрусалима. Учні квапливо йшли за ним, Матір Божа — поодаль від Сина. Ісус рвйно ступав по пологих схилах, наче летів назустріч смерті. Тута переповнювала серце Спасителя. Знав кожну мить, яку лишилося йому прожити і яка покара впаде на Єрусалим за те, що чекаючи Визволителя, не пізнав Його.

Народ знав, Хто наближається до столиці, і по дорозі люди приєднувалися до них. Ісусові привели осла, посадили на нього. Люд збігався звідусюд, кидав перед ним на шлях свій одяг, пальмове гілля, усяке зело. Його супроводжували радісними вигуками: «Осанна! Благословен, хто йде в Ім'я Господнє!.. Осанна на висоті!».

Шойно з'явилися обриси Єрусалима, Ісус спохмурнів і заплакав. Він знав долю цього прекрасного міста, яке тисячоліття берегло передання ще від Адама про прихід Визволителя. І от Він приїшов, а Єрусалим не пізнав Його...

Зайшовши до храму, Спаситель вигнав торговців, поперекидав столи. І знову натовп страждених, хворих, одержимих злими духами не залишав Його. І Він піднімав розслаблених, які вставали і йшли, сліпі ставали видючими, приречені здоровими. І знову — сутічки із книжниками та фарисеями — партією влади, аморальності та антибожу й антинародну суть якої Він розвінчав повністю. Таке не прощається ніколи й ніким. Настільки явище це вічне, бачимо з безжалюсних оцінок та вироків Сина Божого. Сказане до упередження, зневаженого народу майже дві тисячі літ тому повністю накладається на сьогоднішні дні.

«... усе, що вони скажуть вам, — робіть і виконуйте; але за вчинками їхніми не робіть, бо говорять вони, однак не роблять того! Вони ж в'яжуть тяжкі ягари і кладуть їх на людські рамена. Самі ж навіть пальцем своїм не хочуть їх порушити...»

Горе ж вам, книжники та фарисеї, лицеміри, що вдовині хати поїдаєте і напоказ молитесь довго, — через те осуд тяжкий ви приймете.

«Лицеміри, що подібні до гробів побілених, які гарними зверху здаються, а всередині повні трупних кісток та всякої нечистоти!»

«Так і ви, — назовні здається людям за праведних, а всередині повні лицемірства та беззаконня!» (Євангелія від св. Матвія 23).

У палаці першосвященника Каяфи чекали прибуття Понтія Пілата із загонним солдатів. Синедріон вирішив розквитатися із Тим, Хто розхитав їхню лжевелич та лжеправедність і показав народові те, що приховувалося за зовнішньою позірною мудрістю та благочестивістю.

Ісус Христос зірвав маски з цих ликів і збурував проти себе зло: Його шукали, були розставлені пастки, працювала система прислухників партії влади.

Спаситель з учнями переховувалися вночі, міняючи місце ночівлі. Допоки Він проробляв духовну роботу, знаючи, що вона йде вже до завершення за Його земних днів, Іуда тасмно проник до палацу Каяфи і запропонував свій план: схопити Ісуса вночі, коли скінчиться Тайна вечера.

З рук скарбника синедріону Маферканта одержав свої 30 срібняків і повернувся до апостолів. Уранці, в четвер, Ісус велів учням готуватися до вечері, яка стане Тайнством Святої Євхаристії, на якій тримається Церква.

Вечера розпочалася традиційно з миття рук, але Ісус по цьому помив усім дванадцятьма ще й ноги, кинувши усіх у розгубу та сум'яття. Він дав приклад служіння один одному, глибокого єднання. Свята справа гордияню та злостивістю один до одного не робиться...

Вино було змішане з водою й прочитано молитву. Вечеріло. Учитель сидів сумний. «Один із вас зрадить мене. Він їсть зі мною», — сказав тихо. І знову хвиля крайнього здивування та розгуби: «Чи не я?» — допитувався кожний. Іуда зятато мовчав. Чи міг він сподіватися, що Той, Хто воскрешав мертвих, підіймав паралізованих, обертав у видощих сліпо-народжених та не розкрис його темного задуму? — «...Один із дванадцяти, що в миску вмочає зо мною. ...Людський Син справді йде, як про Нього написано, та горе тому чоловікові, що видасть він людського Сина! Було б краще тому чоловікові, коли б він не родився».

До Іуди ж кинув: «Що задумав — роби скоріше». Учні подумали, що Божественний Учитель відсилає того щось купити до завтрашнього дня, чи щоб убогим відніс милостиню. Іскаріот квапливо вийшов.

Ісус прощався зі своїми учнями, благаяючи їх любити один одного і берегти. Він же йде приготувати їм усім місце і забере їх, щоб, де Він, там і вони перебували.

Вони залишили сьонську світлицю і попросували у Гефсиманський сад. Стояла тепла весняна ніч. Світив місяць. Що почував Син Божий у свої останні земні години? Він страждав. По-земному. По-людськи. Взяв із собою лише трьох, відійшов віддалік і, впавши долільць, молився й плакав, промовляючи: «Отче, якщо можна, понеси повз мене цю чашу! Та проте не Моя, а Твоя нехай станеться воля!».

Іуда уже вів до саду солдат від першосвящеників і фарисеїв. Сад освітився смолоскипами Ісус вийшов їм назустріч. Іуда кинув «привіт» і поцілував Спасителя. Солдати оточили Його. Запальний Петро, що стояв поруч, замахнувся мечем на раба Малха і відрубав йому вухо. Ісус уміть сцілю його і з докором зронив, що не треба чинити нікому ніякого спротиву й насильства: «Всушь в піхви меча! Чи ж обмину я ту чашу, що Отець дав Мені?». Міг би вблагати Отця Небесного подати йому допомогу «і Він дасть Мені вмент понад дванадцять легіонів Анголів. Але як має збутись Писання, що так статися мусить?».

Синедріон виніс Ісусу Христу смертний вирок як великому богохульнику і святотатцю, що називає себе Сином Божим.

Дізнавшись про страшний вирок, Іуда повернувся першосвященикам 30 срібняків, «відійшов, а потім пішов та й повівся. А першосвященики як взяли срібняки, то сказали: «Цього не годиться класти до сховку церковного, — це ж бо «заплата за кров». А порадившись, купили за них поле гончарське, щоб мандрівників ховати, чому й зветься те поле «полем крові» аж до сьогодні».

Ісуса віддали в руки суворого й немилосердного прокурора. Однак і Пілат не знайшов у Ньому ніякої провини й вирішив, що духовенство просто заздирить його славі та популярності серед народу. Він вирішив звільнити В'язня. До того ж, ще й дружина блага про це, бо бачила вночі віщий сон — що Син Він Божий. У день суду вона послала до прокуратора своїх людей, щоб зупинили його і він не зробив такого непростимого гріха.

«Чим спокують ти провини свою, якщо засуджений тобою дійсно Син Божий, а не злочинець?» — Пілат відповів: «Якщо Він Син Божий, то Він воскресне, і тоді перше, що я зроблю, — забороню карбувати моє зображення на монетах, допоки я живий». У Римській імперії вважалося за велику честь бути зображеним на монеті. Щоб від такого відмовитися верховному судді Іудеї, треба було мати серйозні підстави.

Однак Пілат наказав віддати Спасителя в руки катів, які били Його римськими битами із шипами, що роздирали тіло до крові. А потім один із воїнів накинув на Нього червоний плащ, дали в руки палицю, щоб Він був схожий на

скомороха, на голову була зодягнена корона з терновиння. На нього плювали, били по обличчю і по голові.

Натовп... Болюча невеличкова рана планети. Вічні насельники безодні... Ще зовсім недавно вони кричали «Осанна!».

Його гнали на Голгофу, туди, де й зробив свій останній подих Адам. Ісус страждав, а наш прабатько та всі праведники завмерли в трепетному чеканні. Спливали останні години їхнього багатотисячолітнього ув'язнення... Визволитель уже йшов. Йшов, як і було обіцяно, що Він зміє своєю кров'ю первородний гріх і визволить тих, хто покаїнням виблагав це звільнення в Отця Небесного.

Отож, до містичного факту, навколо якого вирували пристрасті, — Воскресіння Христове, була прикута увага всіх верств населення, усіх кланів, прошарків — від рабів до тих, хто посідав найвищі посади в Римській імперії. Особливо ж членів синедріону, що виніс такий жорстокий вирок, який виносили лише найтяжчим злочинцям. Людину віддавали на тортури фізичні і муки моральні — знущання, приниження.

Чашу мучеництва Спаситель випив сповна... Він укотре побачив моторошне падіння світу, що зрадив Його і озвіріло накинувся на Нього, дарма що бачив ті невимовні чудеса і добродіяння, створені Ним. Світ не достовар до того, щоб осягнути їх, як і не достоває. І був не вартий їх і тоді, і нині...

Він же переконував його вже й на хресті. У момент Ісусової смерті уся природа пережил потрясіння: впала темрява, хоча був ще день, земля затряслася і в камінні з'явилися тріщини. В повітрі запахло грозою. Здається, лише в цей момент натовп, що кидав у Нього камінням, плював йому в закривавлене обличчя і несамовито верещав «Розіпніть!», повірив у те, над чим ще кілька надцять хвилин насміхався, дивлячись на Його муку: «Він інших спасає, — нехай сам себе визволить, коли Він Христос, Божий обранець!». І воки глузували з Нього, приступаючи одет йому подавали і казали: «Колі цар Ти Юдейський, спаси Себе Сам!».

«Воістину ця Людина — Син Божий», — промовив центуріон.

Наполоханий натовп кинувся з Голгофи, б'ючи себе в груди. Стояла скорботна Мати Марія, гірко плакали жінки-мироносиці, в оціпенінні були апостоли. Бачене — за межею людського сприйняття й розуміння.

Звершувалося обіцання Всевишнім Адаму: кров Господня впала туди, де під Голгофою спочив і прабатько людства. Духовні дороги всіх цивілізацій зійшлися в одній планетарній точці. Старозавітний Адам дочекався новозавітного Визволителя, якого він чекав багато-багато тисяч літ...

Покійного замотали у скроплений пахучими травами саван і віднесли в печеру, вхід до якої закрили велетенським каменем, який прикотили багато чоловіків.

Була поставлена охорона, яка мала оберігати вхід, щоб послідовники Ісуса Христа не викрали Його, а тоді не сказали, що Він воскрес.

Пілат прислав свого особистого лікаря, сирійця Ейшу, людину відому у всій Римській імперії, талановитого науковця, праці якого стали епохальними відкриттями в медицині. Він був присутній, як Ісуса поховали. В суботу він двічі оглядав домовину. З ним були його помічники. Наслухавшись про Воскресіння Ісуса Христа, цікавилися тим, що має відбутися, хоча ставилися до цього скептично і в можливість подібного не вірили, до того ж бачили, у якому стані було тіло, зняте з хреста.

Усі чекали ночі з суботи на неділю, коли й мало статися те диво. Тіло Христове, замотане в плащаницю, лежало в гробниці. І це бачили всі. Однак не бачили, що ж відбувалося на невидимому плані. Відбувалося велике таїнство, відкрите, за богоодкровенням, святій

Церкві Христовій. Саме суботнього дня, перебуваючи тілом у домовині, Ісус «в дусі» спустився в безодню, де чекали Його усі праведники, починаючи від Адама, і вивів їх у Царство Боже.

Підходила остання година, якої чекали всі. Лікар Ейшу та його помічники по черзі дримали, перекидалися цинічними фразами — у Воскресіння не вірили, однак цікавість брала верх.

Прибув і скарбник синедріону Маферкант, щоб розрахуватися із солдатами. Вручив кожному гроші і рушив. Однак зробив лише кілька кроків...

Серед тих, хто займав не найнижчу сходинку на ієрархічній драбині влади, був і грек Гермізії, біограф правителя Іудеї, який писав біографію і Понтія Пілата. Йому випало супроводжувати помічника прокуратора, що також чергував біля входу до печери разом із загонним солдатом. Він був упереджено налаштований проти Ісуса Христа. Це він вмовляв дружину Понтія Пілата не стримувати прокуратора виносити смертний вирок Ісусу Христу, вважаючи Його вигадником і лжемесією.

Саме йому й належать ці рядки, які він описав із фотографічною точністю: «Наблизившись до гробу і перебуваючи кроків за 150 від нього, ми бачили в слабкому світлі ранньої зорі сторожу біля домовини: дві людини сиділи, інші лежали на землі. Було дуже тихо. Ми йшли повільно і нас обігнала сторожа, що йшла до гробу змінити ту, що була там вчора. Потім стало дуже світло. Ми не могли зрозуміти, звідки йде це світло. Але невдовзі побачили, що воно йде від сийливої хмарки, що рухалася згори. Вона опустилася до домовини і над землею з'явилася людина, що не ваче вся світилася. Потім роздався шалений грім, але не на небі, а на землі. Від цього удару сторожа нажахано підскочила, а потім впала. В цей час до гробу праворуч йшла жінка. Вона раптом закричала: «Відкрилось! Відкрилось!».

В цей час нам стало видно, що справді дуже великий камінь, привалений до входу в печеру, мовби сам піднявся й відкрив гріб — (вхід до печери). Ми всі дуже злякалися. Потім через деякий час світло над гробом зникло. Стало тихо, як і до того. Коли ми наблизилися до домовини, то виявилось, що там уже немає тіла похованої Людини».

... Пілат відмовився від великої честі бути зображеним на монеті і вона вийшла лише із зображенням кесаря.

На світанку, в неділю, жінки-мироносиці пішли до печери, бідкаючись, «хто відвалить нам камінь від могильних дверей?» Першою Його побачила Марія Магдалина, що гірко плакала весь час. «Чого плачеш, жінко? Кого ти шукаєш?» — почула позад себе і озирнулася. Думаючи, що то садівник, промовила до Нього: «Якщо, пане, узв'язав ти Його, то скажи мені, де поклав ти Його». — «Міріам!» — почула знайоме, лагідне й безмежно рідне. — «...Учителю мій!»

Вона летіла до зневірених Апостолів, вигукуючи: «Христос воскрес! Христос воскрес!». Першою миті вони вирішили, що від горя вона стуманіла розумом, але Він невдовзі явився й до них і промовив: «Мир вам! Чого ви стривожились?». Йому не йняли віри й не тямалися від щастя. Спаситель просив кожного доторкнутися до Нього, до Його тіла. Щоб остаточно переконатися і заспокоїти своїх схвилюваних і добряче наполюханих учнів, попросив: «Чи не маєте тут чогось їсти? Вони ж подали йому кусника риби печеної та стільника медового. І взявши, Він їв перед ними».

Зневіра, страх, розгуба, смуток Апостолів відійшли, а прийшла радість. Велика, першозданна радість. Вона линула з неба, з усього Божого світу, який радів Визволителю. Навідуеться вона до кожного, хто впустив Його в серце. І Він, у серці кожного зневіру, страх і смуток милосердно обертає в радість і душевний спокій.

Катерина МОТРИЧ

НАВІКИ В ПАМ'ЯТІ НАРОДУ

Коли у Києві ховали Чорновола, —
У місті, сповненому пам'яттю віків, —
Колони просувалися спровола
І несли сотні, може, тисячі вінків.
Жінки ридали: — Вбили! Ой, убили!
Чоловіки стискали кулаки.
А над юрбою, сині, жовті, білі,
Пливали вінки.
І перша бджілка вилетіла з вулика —
Її послала в світ бджолина рать.
А тут же того цвіту повна вулиця!
І стала бджілка свій нектар збирать.
Сльоза у когось в оці золотіла.
Дзвеніли дзвони, аж земля гула.
А бджілка все летіла і летіла —
Вона одна щасливою була.

29.03.1999 р. Київ

Галина ГОРДАСЕВИЧ

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА

НЕНАЧЕ МАМА ПОБІЛИЛА...

Того сумного дня, коли звістка про трагічну загибель видатного земляка, народного депутата України докотилася до Черкащини, група журналістів поверталася з редакційного завдання з Умані. Іхали у Черкаси через Вільховець, рідне село В'ячеслава Максимовича. Тут він народився. Тут пройшли його дитячі роки і рання юність. Тут і досі на узгір'ї під вартою старих ялин дрімає невеличка батьківська хата. Ще торік-позаторік від осиротілої без господарів оселі вийло запустінням. А виші, подивувалися ми, ніби хто омолодив її — засіяла чистими вікнами, свіжовибіленим причітком.

— То Катя-молдаванка її причепурила, — розповіли зажурині односельці, що підійшли до нас. Минулої весни В'ячеслав Максимович дізнався, коли приїздив на проводи (він щороку навідувався на могилу батьків, сільських учителів Килиї Харитонівни та Максима Йосиповича), що доярка Катерина Болдеску, котра прибилася до нас з Молдови, не має житла. Він одразу запропонував жити батьківську хату. Не взяв за це ні копійки, сказав, щоб жила у ній скільки захоче. Розпорядився так, ніби відчував, що він у Вільховці востаннє.

— Вийшла з хати Катерина, чорнява жінка з натрудженими руками. Заплакала: «Я так старалася, щоб встигнути до проводів прибрати хату. Щоб приїхав В'ячеслав Максимович додому і здивувався: «Яка гарна хата, наче мама побілила.»

«Голос України». — 4. 57.

НЕЗАБУТНІЙ

Двадцять шостою березня на 62 році життя трагічно загинув видатний політичний та громадський діяч В'ячеслав Чорновіл.

В історії України немає іншої постаті, яка б так уповні увібрала волелюбний дух наші. В добу комуністичного мороку, коли руйнувалися будь-які національні структури, В'ячеслав Чорновіл був учителем нації і її просвітителем. Редагований ним «Український вісник», наче племінні свічки, який задухували і сибірські морози, і кагебістські руки, і партійні лозунги, розпалив великий вогонь національної самосвідомості.

З його іменем у наші уяві постають і багатотисячні ланцюги, і походи шляхами козацької слави, і велелюдні мітинги на всіх майданах міст України, воля яких змагала одного — НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ. Кожна значна всеукраїнська подія проходила або під керівництвом В'ячеслава Чорновола, або з його найактивнішою участю.

Бунтівливий, суперечливий, імпульсивний, рухливий, завжди змобілізований до боротьби за українські національні ідеали — таким він залишиться в нашій історії. Вічна йому пам'ять. Слава героям!

Ми переконані, що кращим пам'ятником йому буде наша ковалідація, об'єднання всіх національно-патріотичних сил задля майбутнього України.

І ми, багатотисячна «Просвіта», зробимо все задля того, щоб Україна була розвинутою, багатою, квітучою, якою її уявляв В'ячеслав Чорновіл.

Центральне правління «Просвіти»

Масштаб його особистості буде збільшуватися в міру того, як віддалятиметься трагічний день 26 березня. З його іменем в істориків асоціюватиметься весь період визвольних змагань в Україні другої половини ХХ століття.

Для нас, його сучасників, В'ячеслав Чорновіл — це постійно пульсуюча енергетично переповнена постать, для якої Шевченкові заповіти були такими ж природними, як є природними наші національні права на незалежну державу, незалежну політику, незалежний шлях.

Він належав до тих людей, для яких поняття руху — саме життя. Він завжди біг, поспішав, наздоганяв, ловив, організував. Навіть сидючи, він рвався, вставав, бунтував і заперечував. Regretium mobile — старе і мудре означення — найбільше пасувало йому, такому зібраному і бурхливому. Часто міг сперечатися із самим собою, із думкою, яку щойно висловив, але вже з нею не згоден. Така відчайдушність і відданість українській ідеї упокорювала тисячі людей. Тому на різних зустрічах — у Дніпропетровську і Сумах, Дніпродзержинську і Львові, Харкові і Києві — у передвборній рухівській боротьбі його бунтівний темперамент був рідкісною з'явою і надією для поганьблених наших сучасників — робітників та інтелігентів, селян і військових.

Ставав центром всього і скрізь, де з'являвся: не зауважити його було неможливо. Центром українських борін і прагнень. Коли в чомусь був переконаний, аргументи, супротивні для нього, не існували — він їх перетирив на попіл. Тому однозначним і одноосібним було для нього ставлення: він через надмірну заповзятливість викликав супротивну хвилю навіть серед однодумців, яку доводилося самому і долати. Велика, визначна постать, відсутність якої буде позначатися дуже довго на нашому політичному обрії.

І найкращим пам'ятником для В'ячеслава Чорновола буде об'єднання не лише рухівських лав, а й усіх національно-демократичних сил України задля майбутнього нашої держави.

Народні депутати України — члени фракції Народного Руху України: Валерій Альошин, Валерій Асадчев, Богдан Бойко, Іван Бойчук, Олександр Гудима, Ярослав Дзюджик, Іван Драч, Євген Жовтяк, Іван Засць, Роман Зварич, Олег Іщенко, В'ячеслав Кириленко, Борис Кожин, Юрій Костенко, Олександр Кулик, Олександр Лавринович, Георгій Манчуленко, Павло Мовчан, Іван Поліхович, Євген Сігал, Олександр Слободян, Ігор Тарасюк, Ярослав Федорин, Георгій Філіпчук, Василь Червоний, Володимир Черняк, Дмитро Чобіт, Рефат Чубаров, Віталій Шевченко, Ігор Юхновський.

ЄСКД — ПОЗА КОНСТИТУЦІЄЮ?

1. Технічна мова в Україні — «межгосударственная»

Термін «технічна мова» пересічному громадянину може здатися чимось майло-мимим. Але, шановні панове, не поспішайте, це дуже важливо!

Живемо ж бо серед технічних засобів і цілком справедливо не уявляємо життя без них. Саме тут — сфера особливого застосування мови: для написання технічної документації будь-якої продукції, що виробляється. Це і є технічна мова. І «сухі» слова, вирази, навіть, цілі книжечки — суворо регламентовані державними стандартами. Наприклад, «ПАСПОРТ» якогось технічного виробу. «Невиконання перекладується законом» — так пишуть на обкладинці стандартів. Майже на кожний вид продукції є свій стандарт.

Існує спеціальний збірник стандартів ЄСКД (Єдиний Стандарт Конструкторської Документації). Без нього неможливо підготувати документацію на будь-який технічний виріб. Бо ЄСКД — це мова схем і документів на конструкції. Саме цей збірник стандартів не перекладають у Держстандарті уже восьмий рік існування нашої держави.

Згідно з постановою уряду України за 1991 рік всі державні стандарти ЄСКД, неперекладені українською мовою, слід вважати дійсними для виконання. Тому деякі документи на нову продукцію пишуться українською мовою, наприклад, паспорт, технічні умови, а схеми, креслення мусять бути російськомовними згідно з діючим «міждержавним» «ЄСКД ССРСР». Отже, «нормальна» одномовна документація на будь-яку продукцію до сього дня (!) обов'язково російськомовна! Російськомовний статус ЄСКД зберігає, мов «Кошій» смерть свою «на дубі, у яцику, в яїці, на кінці голки».

Такий стан з документацією на підприємствах призводить до непорозуміння, конфліктів, втрати часу на переформлювання документів і т. ін. Це суто технічні питання, що потребують негайного вирішення! Здавалося б, Держстандарт повинен бути у цьому зацікавлений. Але... на мій телефонний дзвінок (15 березня) в архівний фонд Держстандарту працівниця фонду Віра Никифорівна відповіла: «Україномовного «ЄСКД» у нас нет, есть межгосударственный на русском языке», тобто є «ЄСКД ССРСР».

2. Згідно з волею Коштя

Володіти технічною мовою в основному мають інженерні підрозділи розробників нових виробів та обладнання. А вже на ці виробі та обладнання пишуть технічні документи, використовуючи державні стандарти.

Якщо є держава Україна, а не частина ЄСКД, то ми мусимо мати свій державний збірник «ЄСКД», і всі державні стандарти. Лише отримавши ці стандарти, всі виробничники будуть вчитися застосовувати мову, бо інакше їх «перекладуватиме Закон».

Щоб цього не сталося, у східних областях приймають антиконституційні постанови, які дозволяють перекладати російською мовою вже прийняті державні стандарти і використовувати їх лише у російськомовному варіанті. Ось тут і пора почати перекладувати не лише «за Законом», а й за Конституцією (ст. 10)!

На виробництві в Києві українську мову чудово розуміють усі. Застосовуючи вже перекладені державні стандарти, працівники обговорюють українськомовні щойно написані документи. Перекладають, користуються словниками, перепитують один одного, вчать мову, дістають шкільні підручники... Спочатку було важкувато, декому дивно, потім звикли, вчили одне одного. У колективах одразу з'являються знавці і незалежні авторитети. Наприклад, я чув таку характеристику знавцеві: «Мова твоїх документів — справжня. Вона звучить. Ї легко сприймати. А от у нього (називається особа) — важка і якась «штучна».

Створюється суто виробнича атмосфера. Якщо документ потрібний терміново, а це завжди майже так, то російськомовні співробітники дають спочатку свої тексти на перевірку і виправлення «знавцям», а потім несуть на підписи контрольних служб і «начальства». Все!!!

Певен, що більшість нашого населення, яке живе не в столиці, не гірше справляється із мовними питаннями на виробництві, ніж кияни. Технічних проблем тут не існує! Всі проблеми лежать у політичній площині і являють собою вперте небажання окремих заполітизованих груп населення відмовитися від застарілої «стратегії» агресивної русифікації всіх і всюди у всіх сферах. Тому вирішення всіх мовних проблем у техніці — це прийняття державних стандартів! А цього якраз і не допускають певні керівні «кошці» з політичних мотивів. Бо державні стандарти — це закон, який доведеться виконувати! Без стандартів —

немислиме сучасне виробництво, без них на виробництві хаос і безладдя, які декого цілком влаштовують, але шкодять державі, її народові, виробництву.

3. «Козир» для контролерів

Можливо, дехто сприйме цю проблему як другорядну. Адже так багато інших, пекучих, — у виробництві і житті. Скажімо, параліч у промисловості, що продовжується так довго. Як наслідок, люди голодують. А тут стандарти, і до чого тут проблеми мови!

Знайте, панове. Порядок у стандартах і мовному питанні якраз і зменшуватиме хаос і безладдя на виробництві. Ось живий приклад.

Зателефонував я своєму знайомому, що працює на заводі конструктором. Зацікавив його моєю промовою. І розповів він мені ось що.

Тривалий час розробляється газогенератор для зварювання та обладнання для його виробництва. Це перспективні вироби, бо є попит на них. Тривалий час розроблялася документація на генератор. І виявилось, що, наразі через відсутність ЄСКД, одна частина документів виготовлена українською мовою, друга — російською. Одні розробники керувалися «ЄСКД ССРСР», інші — Конституцією і «Законом про мови». Результат. Контрольні служби заводу не підписують документи, поки не з'явиться одномовний варіант. Формально вони мають рацію. А без їхнього підпису неможливо передати документи в цех на виробництво дослідних зразків.

Під час розмови з чиновником контрольно-служби образили конструктора, який запитав мене: «Як довго триватиме безладдя? Це принижє мою гідність. Уже восьмий рік ми не маємо права оформляти документи державною мовою, хоч є і Закон, і Конституція. Чи дового ще деякі «контролери» матимуть «козирі»?»

А скільки ще часу, сил, коштів, нервів треба витратити на закінчення тільки цієї «історії»?

Отже, борімося і поборемо! Одверто кажучи, боротися нам, очевидно, важче, ніж казковому герою із Кошцем. Бо там кожний бачив свого ворога, і боротьба велася чесно і відкрито. А наші «кошці, баби Яги і Змії Гориничі» мають пристоїну личину «порядних людей», які над усе «борються за порядок у державі». А якщо вони «щось» і зробили

не так, то на це є багато «причин». Дуже хотілося би розпізнати «воріженьків» і звільнити їхні «палаци» для людей, які справді піклуватимуться про державу та її громадян.

Валентин МИТЮРА

Р. S. Від редакції. Зважаючи на серйозність проблеми, до якої звертається наш автор Валентин Митюра, ми, в свою чергу, звертаємося з відкритим листом до Голови Держстандарту України пані Тетяни Кисельової, з яким пропонуємо ознайомитися нашим читачам, а також усім керівникам організацій державних і громадських, від кого залежить впровадження українськомовної «Єдиної Системи Конструкторської Документації». Редакція продовжуватиме висвітлення цієї проблеми на сторінках «Слова Просвіти».

Шановна пані Т. Кисельова!

Сьогодні, на восьмому році незалежності, в Україні ми не маємо необхідного для роботи збірника стандартів ЄСКД в українськомовному варіанті.

Сучасний ритм виробничого життя контролюється державними стандартами. Тому зволікання з перекладом та затвердженням ЄСКД не лише уповільнює цей ритм, а й призводить до зайвих виробничих витрат, зниження конкурентоздатності наших вітчизняних товарів.

Нині ми змушені оформляти та комплектувати продукцію російськомовною документацією згідно з «ЄСКД ССРСР», порушуючи Закон про мови та ст. 10 Конституції України, або комплектувати самостійно українськомовною документацією, відстаючи від діючого варіанту «ЄСКД ССРСР».

Трапляється, що заводські служби, випускаючи документи різними мовами, змушені знову перекладати уже розроблені документи. А це нові помилки і час. Звідси втрати як економічні, так і моральні. Тому виробники наполягають на терміновому прийнятті збірника державних стандартів «Єдина Система Конструкторської Документації України».

Вирішення цього важливого технічного питання давно чекають на виробництві. Сподіваємося на Вашу відповідь.

Редакція газети «Слово Просвіти»

Репліка

ЗА ОДИНМ ДОКУМЕНТОМ ДВА РІЗНИХ ЧОЛОВІКИ...

У газеті «Факти» за «11 марта» цього року Людмила (вибачте, — Людмила) Іванюк порушила «проблему» перекладу власних імен «с українського на російський і об'ратно» (в статті в основному оте — «об'ратно»). За основу вона взяла зяву якогось «харьківського культ.-нац. общества», яке трактує такий перебіг, «как посягательство на право граждан именовать в соответствии с национальными традициями». «Проблема» зайняла чи не всю сторінку газети. Внизу під оною статтею в графіці «Глас народа» подаються «мнения».

Дивно, що це питання «госпожа Людмила», вкупі з «харьківським обществом», не порушила років десять-дванадцять тому, коли в ЄСКД довільно трактувались у перекладі на «общесоюзный» і імена, і прізвища (авторка, до речі, зоченила й прізвище, але — ой, як підступно — трактуючи Пушкіна — Горького, Миколайчука — Миколайчуком, а ім'я Гоги чомусь — Григорієм). І я дивувався — токий строгий паспортний режим «на дворі», а за одним цим документом мене було дво різних чоловіки. А що має прізвище може писатися англійською в українській транскрипції, а взагалі дізнався з українського закордонного паспорту (видно «за бугром» це важливо). Як і те, що Київ не «Киев» (що й сьогодні не рідкість), а «Kyiv» (зароди справедливості, ми українською «Москва» пишемо неправильно, треба «Москов», «Санкт-Петербург» — можемо ж).

Зрештою, яким би неукраїнським душком не відгонила публікація — є там раціо. Треба, щоби транскрипцію власних імен «органи» обов'язково погоджували з власником. Тоді, при відсутності графі національності в паспорті, ми будемо знати, з ким маємо справу — з Ніколасем чи Миколаєм, Людмилою чи Людмилою... От Альоша — він і в Москові... як кажуть у Львові.

Володимир Гордієвич

ЯКБИ Ж ВИ ВЧИЛИСЬ...

Свого часу доводилося мені виступати в університетах Луганська, Харкова і Дніпропетровська з лекціями про необхідність вивчення української мови. Звичайно, безглуздо було б апелювати до суто патріотичних мотивів, щоб пробудити в переважно російськомовній аудиторії всеосяжну і палку любов до українського слова. Тому я говорив про термінологію як науку, що передбачає розвиток і вдосконалення синонімії — а отже, й потребу вживання української лексики. Ось показовий приклад Російському слову *отклонение* відповідають чотири українських: 1) *відхилення* (явще, тобто наслідок, передбачення чи узагальнення різноманітних дій), 2) *відхилення* (разова дія), 3) *відхилення* (тривала дія), 4) *відхилення* (дія, що раз у раз повторюється). У вступі до «Російсько-українського словника фізичної термінології» наведено ще цілий ряд переконливих доказів, які науково обґрунтовують необхідність вивчення української мови. Недарма цей словник був рекомендований Міністерством освіти України, а згодом біографії його укладачів були включені в 16-те видання *Who's Who in the World* («Хто є хто в світі»). Саме такий науковий підхід і зацікавив слухачів.

Мова наша потребує не зляканого-гарячкого захисту, а впевненого і рішучого впровадження на основі згаданого наукового підходу. Повчимося в англійців чи французів поважати свою мову.

Потерпає наша мова і в міжнародному спілкуванні (паспорти, карти, вивіски, документи, телекомунікаційні мережі тощо). Не знаючи про розробку української латиниці (УЛ), яка схвалена багатьма вітчизняними фахівцями та користувачами, а також кількома поважними міжнародними інституціями (у тому числі Британською бібліотекою), наші недовчені «патріоти» заподаливо орієнтуються на англійське «старшого брата». Самі ж англійці кепкують зі словопотвори «Kyiv» (К'ів/Київ/Київ/Київ) — адже чи ж маємо ми право втручатися в норми англійської мови, де прижився екзонім «Kiev»? У той же час основна форма — написаний агідно з УЛ автономію *Kyiv* — не суперечить числен-

ним іншомовним екзонімам, у тому числі англійському *Kiev*, а сфери їх уживання регулюються резолюціями ООН IV/20 («Про зменшення кількості екзонімів») і V/13 («Про переважність національних офіційних форм географічних назв»).

Ось добродій Гейченко скаржить, що іноземці його прізвище читають як «Хейченко». Не дивно: як написав, так і прочитали. Ось готель «Ukraina» набуває російського вигляду (правильно — «Ukraina»). Ось яке ми демонструємо знання державної мови. Ось як ми гаряче любимо українську...

Між іншим, ця розробка (з комп'ютерною програмою включно) вже є в Інтернеті за адресою dix-tend.kiev.ua.

Колішній депутат Тарас Кияк наполягає на повному і негайному впровадженні УЛ в усі сфери її застосування (конференція «Українська термінологія і сучасність», 1997 рік). Йдеться передусім про міжнародні паспорти. Кваліфікаційна більшість фахівців та користувачів (у тому числі МВС та Держкомзв'язку України) погоджується з написанням назв *Kyiv* та *Ukraina* згідно з УЛ: *Kyiv, Ukraina* відповідно. Комп'ютерна програма «Українська латиниця» встановлена, зокрема, в Національній та Парламентській бібліотеках і в Державній податковій адміністрації та передана в Міністерство внутрішніх справ України.

Заступився за самоназву «Україна» і депутат Борис Олійник у поемі «Трубить Трубіж»:

Новий тазаїн світового чину
Твій рід і лод навіний, як хурей,
Заманить амло в импортну торбину
І Україну нарече... Юкрейн.

Офіційна назва Чехії англійською мовою — *Czech Republic* і ніхто не біджається, що якийсь міфічний англійський грамотійко прочитає це як «Кзеч». Не зламали звичку англо-американці ні на іспанському *Xijóni* (*Jijón*), ні на словенській Люблянці (*Ljubljana*), ні на боснійському Сараєві (*Sarajevo*). Невже ж тільки ми не слов'яни і навіть не європейці?

Як зауважив класик, «гірше за все — нові

штани». Дехто ніяк не відкине від коротеньких штанив «меншенького братика», щоб перейти на європейський («несовковий») спосіб мислення:

Хоч дрібненькі, та меткі
Землячки-тазайчики.
Не Бодани — а тачи,
Знасте, б о д а н ч и к и.

Ось чому не так легко буває навести лад у простій, здавалося б, справі. Чи достаремо коли-небудь до державницького рівня Богдана Хмельницького, якщо й далі звертатимемося з «богданчиками»? Який імідж створюють Україні «богданчики» та «дуньки» — відомо, і не лише в Європі.

Це справа світового престижу нашої держави — негайно затвердити обов'язкові автономні (самоназви) для загальної офіційного міжнародного користування: Київ — *Kyiv*, Україна — *Ukraina* — і стандартизувати написи на упаковках української продукції, що йде на експорт: *Vyrib Ukrayiny* (Виріб України), *Zrobleno v Ukraini* (Зроблено в Україні) тощо. Як покаже досвід, такі форми цілком зрозумілі не лише братам-слов'янам, а навіть «новим господарям світового чину». А головне, це забезпечує належне функціонування державної мови в міжнародному спілкуванні — згідно з Конституцією України.

Мабуть, варто-таки скористатися нарешті досвідом Еллади і продублювати назви хоча б центральних вулиць Києва латиницею (Програма е...) Чи ми не така Європа, як Салоніки з Афінами?

Цілком очевидно, що настав час увести латиницю в український правопис — як це зроблено в Японії, Китаї, Болгарії та інших країнах із нелатинською графікою. Адже саме життя вимагає такого кроку.

І справді, нам усім необхідно вчитися так, як треба. Наука, як-то кажуть, не веде до бука — а веде вона в цивілізовану, освічену і комп'ютеризовану Європу. Тоді й мова наша займе належне їй місце — а не таке, куди її штовхають, свідомо чи несвідомо, відверті противники та позірні «друзі».

Максим ВАКУЛЕНКО

Анатолій ПОГРІВНИЙ

ЦЕ Ж ТАК ПРИРОДНО: ПОЧУВАТИСЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ІНДИВІДУАЛЬНІСТЮ

Заїраючи свій шлях за Кобзарем

Запитання, яке, я знаю, мучить багатьох: чи то вже й на роду написано нам, українцям, бути порівняно з іншими народами якимись, — так мовив О. Довженко, — «безцітними»? Безцітними він називав нас у ставленні до самих себе, у мірі національної гідності, самоповаги, у мірі шанобливості до своєї мови, історії, загалом до власних національно-культурних здобутків.

«Ну, чому ми, українці, справді, такі? — запитує одна з моїх кореспонденток М. Макаренко з Івано-Франківська. — Чому так багато хто з нас ненавидить себе в собі? Навіть чужинці це помічають, закидаючи нам навкількість до робства, самонеповагу. Чи знайдеться у світі інша нація, яка так довго і жорстоко убивала б у собі одну з основних своїх ознак — рідну мову, і то не десь на чужині, а в своїй Богом даній країні? Немало хто — причому освічений, високопосадовий, часто й на державній службі — ще цим і хизується. І хто пояснить цей наш жахливий національний феномен? Етнографи, психологи, політики, соціологи? І як від цього викуватися, якщо вже й сам Всевишній дав нам сьогодні для цього шанс?»

Ну що ж, пані Маріє, — запримічені ці наші прикмети не сьогодні. Згадаймо, як наполегливо роз'ястрував рятівне почуття національного сорому Т. Шевченко, котрому у хвилини розпуки рідний народ — «німі, подлі раби» — асоціювався з «міліоном свино-пасів», або те згадаймо, як жорстоко, аж до несправедливості, непедагогічності батою шмагав його П. Кудіш («Народе без пуття, без честі, без поваги»), або й те, як з відчуття «надмірної любові» кидав йому докори І. Франко («Народе мій, замучений, розбитий, // Мов паралитик той на роздорозжж, // Людським презирством, ніби струпом, вкритий, // Твоім будучим душу я тривожу, // Від сорому, який нащадків півнів палитиме, // Заснути я не можу»). До речі, ця характеристика — «паралитик» — з'явилась й в Лесі Українці:

Ми — паралитики з блискучими очима,
Великі тілом, силою ж малі...

Такі ось їдкі, жорстоко-вимогливі характеристики, котрі адресувалися народові, який ніяк не спромагався на здобуття національної волі, на державне вицвітання.

Нині — вже ніби інший, принципово інший час. Уже ж ніби стали ми на «путь спасенну», про яку мріяв І. Франко, тобто на шлях незалежності, державної усамостійненості. І вже, нарешті, не хочемо — знову І. Франко — «в сусідів бути гноєм».

Однак, як і раніше, — комплексуюмо, часом ніби аж шукаємо по-мазохистськи: чим би ще самих себе привизити? Тобто усе ще залишаємося — не в позитивному сенсі цього слова — іншими.

І ось запитання й запитання. Ну, звідки, справді, і сьогодні у багатьох з нас, українців, відчуття якоїсь історичної, культурної, ба й оцієї мовної неповноцінності, звідки комплекс меншовагтисності, про який так багато і так голосно ми говоримо ось уже немало років — усі роки незалежності, а перед тим і в часи «перестройки», а позбутися його, остаточно викуватися ну ніяк, ніяк не можемо — такою хронічною задавленою виявилась ця хвороба. Підстав же, поважних причин для того меншовагтисного, самопринижувального відчуття українського загалу сьогодні вже не мусить бути. І надто після того, як ми нарешті вирвалися з «чорної ночі бездержавності» (Є. Маланюк). Ось уже й пісня ледь не щодня звучить по радіо, де риторично-стверджувально звучать запитання: чи є в нас багата історія, чи є в нас мова — така чудова і т. д. Слухаємо усією багатомільйонною громадою і цю, й іншу пісню, та що відіш? — і вона не

Це уривок з моєї публіцистичної, науково-просвітницької книжки «Якби ми вчилися так, як треба. Розмови про наболіле», в основі якої — авторська програма, що звучить на І і III каналах Національного радіо (редактор В. Марусик) упродовж уже майже двох років. Сотні і сотні моїх дописувачів — мої співавтори. Звідси — гостро полемічний, дискусійний характер видання, у якому йдеться про найважливіші проблеми українського державотворення, перекладів у духовно-культурній, мовній сфері. Книжка, що адресована масовому читачеві, виходить друком (на жаль, обмеженим накладом) найближчим часом. Замовлення на неї слід надсилати негайно на адресу: видавничий центр «Просвіта», вул. Кутузова, 18/7, кім. 311, тел.: 295-73-60.

Автор

пробивається до немалі частини зашкарублених душ, і вона не вилюкує од національного сомнамбулізму та ще, даруйте, од відчуття інстинкту якоїсь — зумисне тут використаю «грубізм» — стадності. А що саме я називаю інстинктом стадності? Ну, наприклад, стосовно мови. Мовляв, я перейшов би на українську, але ж ось і той, і той не говорять, і в транспорті її рідко чути, і в магазині... — то чого я буду виділятися?

З подібного приводу інший мій дописувач, Є. Постульга з м. Прилуки радить частіше згадувати притчу про те, як один учитель роз'яснював учневі переваги рідної мови. Він запитав: «Бачиш — он сидить горобець на дереві? — Бачу. — Горобець — пташка? — Пташка. — А он ту ворону бачиш? — Бачу. — А ворона — пташка? — Пташка. — А солов'я, що у саду співає, чуєш? — Чую. — Він пташка? — Пташка. — То чому ж соловей не каркає, ворона не цвірінькає, а горобець не тьохкає, а кожен озивається по-своєму, хоча всі вони птахи? — А папуга?! — радісно вигукнув учень, показавши на клітку з папугою, що стояла поряд із учителем. — На те він і попкадурень, — відповів учитель».

Повчальний цей діалог, однак я на запитання «чого виділятися?» відповів би з власного, щоденно потверджуваного досвіду: те, якою мовою з нами розмовляють, залежить, згодоміперше, а часто і виключно од самих нас. Зі мною весь Київ говорить по-українськи, бо лише по-українськи повсюди розмовляю я. Отож переступіть, друзі, отой дурний поріг, психологічний чи що, якщо ви його відчуваєте, відкрійтеся у своєму мовленні рідному слову і говоріть — говоріть самшанобливо, гордо, влевнено, красиво говоріть — і неодмінно переконаєтеся у слушності того, про що я кажу. І запевню вас — довкола вас також зазвучить рідна мова. Коли бездоганна, коли суржикована, а все ж — рідна, своя. І аура її довкола вас усе ширшатиме й ширшатиме. А чому? Бо так хотітимете ви, бо ваше хотіння передаватимете іншим, тим, котрі вас оточують, тим, з ким ви працюєте або вчитеся, аж, зрештою, передаватиметеся і на цілу державу, яка, на жаль, від управління мовною політикою сьогодні украї нерозумно, а часом і злочинно самоусувається. Бо ж то ви вже почнете керувати власною волею, підкоряти нею інших. І не бентежтеся, між іншим, коли недруг українства пришпильить вам вигадану ним нівотню клічку «національно озобоченого». Йдеться насправді, я запевню, про найнормальніше з нормальних і найприродніше з природних і почуття, і поривання. Тому що означає воно повернення індивіда до самого себе, свого ества, свого роду і народу. І навпаки — інше, протилежне — ото вже і є аномалія, духовно-моральний гандж, хвороба.

«Візьміть ви росіянина, — привертає увагу М. Дворський з Києва. — Всюди він не забуває, що він представник свого народу. Тож де б не був, усюди говорить своєю мовою, спонукуючи, щоб інші до нього підлаштувалися. Я спостеріг, що навіть росіянки, що походили заміж за наших хлопців, тих, наприклад, котрі відбували армію в Росії, переїжджаючи на проживання в українські села, азе життя стійко говорять по-російськи. І то за обставин повного оточення нашими людьми. А ми? Ми все підлаштуваємося...»

Правда ваша, п. Дворський, і я би додав до цього, що дуже багато нас, українців, перебуває у полоні наскрізь фальшивого уявлення про культуру мовного спілкування. Проаналізуємо: це у розмові з ким ми раз-по-раз переходимо на російську мову? З росіянином з Новгорода чи Рязані, котрий, може, ніколи й не чув української мови? Та ні, з тим, як правило, хто все життя і жив, і живе в Україні, а звертається ж до вас по-російськи або з принципу, або за інерцією, або з причини слабкого володіння українською. І ось ви теж відповідаєте по-російськи, підлаштуєтеся... Боже мій, яке жалюгідне видовисько виходить,

варте того, щоб нас брали на глузи: українець з українцем спілкується не своєю мовою!

Усім нам треба усвідомлювати, що зі своєю мовою ми виходимо на останні рубежі. Чому так вважаю? Тому, що на наших очах відбувається усихання споконвічного і традиційного джерела, яке в усі часи живило нашу мову.

Втім, поясню це докладніше. Як відомо, тужні співи (А. Метлинського та ін.) про те, що українська мова «вже конає», прозвучали ще в першій половині XIX століття. Підставою для цих плачів було, власне, одне: те, що українська літературна мова, яка віднедавна почала спиратися на народну основу, була на той час ще не ограненою для вжитку у сферах науки, культури, політики і т. п., тобто не була мовою інтелегентських покоїв. Зате поза ними — який існував масив, майже неозорий, українського народного мовлення, природного, стихійного! Ці народні резерви українського мовлення видавалися настільки безмежними й невичерпними, що на початку XX століття І. Нечуй-Левицький втішливо констатував, що народній українській масі під силу «асимілювати, уподобовувати собі (...) своєю живою мовою» всіх тих, хто носієм цієї мови не є. А з приводу «незмінності» української національної вдачі один з персонажів його повісті «Причепела» казав навіть так: «Все це москальство лежить на їх (українцях) — А. П.), як на волі сідло; все те — вовча шкура, котра ніяк не приросте до українського тіла».

Справді, так було, однак в наші дні та «вовча шкура» приростає, приростає, як асимілюється на своїй землі й народна українська маса, через що ми й повинні бити найбільшу тривогу. Ситуація, що її маємо нині, принципово змінилася. Завдяки праці багатьох поколінь українських інтелектуалів маємо найрозвиненішу та найдосконалішу мову, що є придатною і для виразу філософської чи економічної думки, і для трактатів з фізики чи математики, біохімії чи космонавтики, власне, для будь-яких сфер інтелектуальної діяльності. Та водночас як не бачити! — жвава, побутова основа українського мовлення, яка раніше дорівнювала океанові, перетворилася сьогодні хіба що в озеро, хай і досить об'ємні, як-от в Галиччині, а на значних теренах Сходу та Півдня України — лише в струмки та потічки. Так, це — правда, яку унаочнює вже те, що українське село продовжує звелюдноватися, а винародовлюючий, денационалізуючий, зросійштуючий млин у наших містах (подекуди і в селах) усе ще працює на повну потужність. В результаті різко звужується природний ареал побутування української мови, побільшується дистанція між нею і мовою наукової, художньої еліти, у той час як український міський сленг (взявши назагал Україну) перебуває ще на початковій стадії свого формування та утвердження. І в тому, що живомовні джерела нашого найбільшого скарбу нині вельми й вельми ушкоджені, є величезна небезпека. Немає потреби доводити: якщо мова, навіть найбагатша, найдосконаліша, виходить з ужитку як засіб щоденного, живого спілкування найширших суспільних мас, вона тим самим агонізує, приречена на повільне вмивання. Сформувавши, утвердивши досконалу мову освіти, літератури, культури, науки, я думаю, було значно легше, аніж ось тепер зупинити процес винародовлення українського народу, що прогресує, на жаль, вже й в умовах незалежності. Складність бо завдання полягає в необхідності зміни мовно-психологічних установок уже величезної і величезної маси людей, що належать до різних соціальних груп та відзначаються різним рівнем освіченості й культури. Ситуація з винародовленням, зроблю ще й такий висновок, зайшла вже так далеко, що впоратися з цим завданням під силу лише державі, однак це — підкреслюю — за активною участю кожного, кому це не байдуже. Інша річ, чи бере держава на себе, чи готова взяти ці місію, як інша річ і те, чи підставляє плечі під невідкладну роботу й кожен український патріот.

ЧОРНЕ ДЛЯ МЕНЕ НЕ БУДЕ БІЛИМ

Пишу про своє. Живучи в селі, чула від рідні і покійної рідної баби Рацко Ульяни Іванівни, 1902 року народження, про голодомори 1923—1924, 1932—1933, 1946—1947 років. Як вихитали. Розповідались, показувались місця про конкретні сім'ї, що постраждали. В 1932—1933 роках в селі Драбівці померли від голоду 996 чоловік. Правду чула про «героїв»-будьонівців, які прорубували собі дорогу до Києва навіть по дитячих головах. Моєї баби Ульяни братові Макарові було 16 років і йому розрубали голову навхрест, коли він з хлопчачками пас воли. Малі хлопці поховались, хто куди забіг, коли побачили будьонівців (а не радісно зустрічали, як дурили українських дітей). Будьонівці запитали Макара, чого він не в армії (перед ним був набір у петлюрівську армію), а він відповів, що вдома три малолітні сестри, що сироти. За це будьонівець шабелем розрубав йому голову, а він ще стояв. Тоді другий будьонівець сказав: «Разве так рубают!» і рубонув з іншої сторони. Сестри з допомогою людей із села привезли і поклали брата свого на застелену ряднами долівку посеред хати, а він, пересуваючись, пройшов коло за годинниковою стрілкою і на ранок віддав Богові душу. Фатальний час для нашого роду затягнувся на десятиліття «Українські» виродки з москальськими наїзниками вдарили карою з допитами за «Просвіти», петлюрівщину. З часом українська історія, свідомість українців нарешті була ними з ніг на голову перевернута. Немає могил ні мого діда Олександра, ні його рідних братів. Одного з них потвори заребрили в Москву в 1939 році, там його ковтули, що сліду

не знайшли. Мого діда і його рідного брата (були вчителями) замучили в Корсунь-Шевченківському за те, що були петлюрівцями.

Тож передайте в Асоціацію істориків, щоб вони знали, що пораблені, зацьковані діти, внуки замордованих, знищених у порох у розквіті літ свідомих українців завжди ждали своїх, а не москальських істориків у своїх домішках. По рабській темноті життя вони зазнали тільки втрачених доріг, шукайте їх, попри всі неймовірні перешкоди. Живі свідки відходять від нас у небуття болісним, скривдженим шляхом, і буде істинно людська ідея життя, коли імена захисників української культури, української державності, люто знищених окупантами-товаришами і українськими поганцями не щезнуть, а повернуться в Україну після їх жертвової смерті.

Адреса подій пережитого моїми рідними пекла: Черкаська область, Корсунь-Шевченківський район, село Драбівка.

За доповненням написаного мною можете звернутися до моєї тітки Коваль Параски Олександрівни, 1924 року народження, та до дядька Рацко Івана Олександровича.

Іще суттєві факти, до яких не можна залишитися сліпими і глухими. В рік незалежності України процвітаюча верхівка полину міцно росте, розростається, в провідних, відповідальних установах таємно виношуючи кривавий похід по українських головах, а поки що роблять чорну справу явно, таємно в окопах. Їх навчено не визнавати Закону України століттями. Для прикладу є газета, для якої Закон України — це

«тфу», обливаються багном українськості і цінності Чорнотою обліта Ольги Кобилянська, відбувся глум над принципо українського духу Лесею Українкою. В чий це варварських руках честь дочки Прометей і честь української держави? Невже в Києві немає культурних людей, щоб зупинити багно, що ллється на голову українців з такої «потрібно» газети? До речі, таких газет на Україні не один десяток. Просвітнянські газети ховаються, до сіл і міст не доходять. Переслідування їх триває. Все ті ж верховоди вкупі з запродацями хочуть знищити цвіт нації, вирвати його коріння і зробити з українського люду дурисівців. Ці ворожі Україні «українські» нікчемні носять із чужими пророками, місіонерами, героями, які були нещастям для України. Не ставали свідомим українцям рідними москальські, жидівські, польські герої, що кидали нас у тюрми та могили. І явні справи, що чужим синам та донькам чужі були і є українські пророки, філософи і герої-визволителі, співці, поети, кобзарі, все, що звалось корінням нації. — Шевченко, Гонта, Петлюра, Бандера, Леся Українка.

Бракує патріотів України для повернення покалених міст до українського виховання. Платне навчання в вузах не під силу біднякам, малобезпечним сім'ям — одним словом, більшості українців. Молоді таланти неспроможні пробити «китайську стіну» до вузів, у яких з давніх часів панують хабарники та москальські пройдисвіти, що своїм каліцтвом для української справи шкідливо впливають на розбудову української духовності, культури, державності.

В більшості силових структур гегемонить приблизно 60 відсотків москальського коріння, приблизно 30 відсотків жидівського, 10 відсотків українців чужих своїх, які з діда-прадіда владарюють над українським народом, що для них гірше циган. В мене немає ілюзій на майбутнє, бо минуле і сучасне їхні ніколи не жлоб поряд з українським. Воно нас вишпугувало або тримало в ярмі чи кайданах без поруку думки. Зважає на те, що українці не допускаються до влади, політики. В японському парламенті (та власне в будь-якій державі, де здорова нація) не зустрічається коресець, англієць, в'єтнамськ чи єврей.

Українцям заборонено все, що є самозрозумілим у нормальних державах Німеччини чи Франції, Туреччині чи Греції, є існуючим Законом Життя. Немає такої нації на карті світу, щоб її воїни чи поліцейський, службовець чи робочий віддав на глум та смерть своїх святих, культуру, своїх рідних батьків, сестер, жінок, дочок. Для них це також святе, як держава, у справі якої не можна просунути чужинцям ні носа, ні брудного чобота з лапою, ні меч, а не те, щоб верховодити ними. Україна-мати приречена на своїх плечах возити чужих вершників у чужих чоботях. Дурні синочки стараються чоботи чужинців старанно нализувати. Не вибачаюсь за написане, бо чорве для мене не буде білим. Червоні хрести на головах і чорні могильні — це віковична трагедія української історії.

Тетяна ГАНЖА,
м. Запоріжжя

МЕНЕ ВИКЛЮЧИЛИ ЗІ ШКОЛИ ЯК ВОРОГА НАРОДУ

У нас була корова і велика телиця, двоє найкращих на селі каштанових коней, козарка, бричка з дзвіночками. Було десять гектарів землі, двіа комора під цинковою бляхою, а хата була під смолою. Але нас розкуркулили і все, що було, забрали до колгоспу: комору, клуню, чотири хліви, все землеробське знаряддя. Все було добротне, так що ним користувалися і після війни.

Нас вигнали з хати і ми поселилися в хату Філімона Ікеліна, але вона у порівнянні з нашою була, як хлів. Наша була з трьох кімнат. У колгоспі була наша земля і наші будівлі, а комора спільна. І хоч мама ходила в колгосп на роботу, нас до своєї власності не підпускали навіть близько. Після війни маму забрали на три роки в Донбас на відбудову, а нас залишили напризволяще.

Під час голоду з нашої сім'ї не вмер ніхто, але з рідні померло багато. Помер Григорій Штогрин з чотирма дітьми, Авраам Штогрин з дружиною і трьома дітьми, Іван Штогрин з бабою. Це записано в сільському списку жертв голодомору, але де їхні могили, не знає ніхто. А взагалі всі Штогрини жили однаково бідно.

Мій батько мав чотири класи освіти, його сім'я складалася з п'яти осіб — дві дочки і один син. Батько працював каменярем-тесальником у колгоспі імені Молотова, але пошкодив собі руку і перейшов на роботу конюхом. Він політиком не був, але біда не минула і його. В батька було двоє лоша, вони були гарні і могому батькові було дуже важко з ними розлучатися. Але він все-таки віддав їх до колгоспу.

Мусій Перепелиця накинув на ті конячки свої завидючі очі і хотів забрати, але батько цього не допустив, за що і поплатився. Мусій свої злі очі накинув уже на мого батька, тож, змовившись з братом Левком, з головою колгоспу імені Молотова Гордієм і Карпом Коренюком, написали на мого батька наклеп, що він ворог народу. Звинувачення стандартне — «во-

рог народу», вирок — 10 років тюрми, виправно-трудова робота з позбавленням права повертатися додому. Разом з моїм батьком в один день забрали сім чоловік, їх вивезли в Гусінку (Бурят-Монгольську автономну республіку), а потім етапом переганяли в Комсомольськ-на-Амурі, там батько і помер. Про це нам повідомив односелець, який був разом з моїм батьком.

Я в кінці війни закінчила сім класів і в місті Умані — фарматеchniku, але це давалося дуже важко, тому що секретар сільради Яків Коломєць на таких, як я, писав характеристики, що ми діти ворогів народу. Мого батька реабілітували через сім років після смерті Сталіна. Нас про це повідомили, як ще була жива мама. То було в хрущовську відлигу, але до влади прийшов Брежнєв, насупив кошлаті чорні брови, тож вдарили заморозки і над нами знову нависли чорні хмарні підозри.

Є на нашому сільському цвинтарі спільний пам'ятник жертвам голодомору, проте жодного прізвища на ньому чомусь немає. Треба щоб на камені можна було прочитати прізвища не тільки тих, які полегли «за Родіну, за Сталіна», у війну, а й тих, що полегли від злої волі Сталіна і «матушки Росії» в голодомор.

Але хоч в нашому селі є два великих гранкар'єри і хтозна скільки каменярів, для жертв голоду честі бути зазначеними на пам'ятнику їм чомусь не виявлено. Мабуть, і над їхніми іменами до цього часу витає тьма кривої в тому, що вони хотіли жити: Як і тоді, коли мене виключали зі школи як «ворога народу».

І, на превеликий жаль, те, що було в колективізацію, загрожує повторитися у часи приватизації. Щоправда, в іншому вигляді, тож від нашого народу може залишитися тільки згадка.

Палажка ШТОГРИН,
1926 року народження, Черкаська область,
Уманський район, село Старі Бабани

ТЕ ЛИХОЛІТТЯ НЕМОЖЛИВО ЗАБУТИ

Відірвав листок у календарі і почув позивні із Києва, — у пам'яті знову зринуло трагічне подія, забути якої не можу донині, хоча відтоді минуло понад 65 років. Цю дату торік відзначила вся Україна — голодомор 1933 року...

Протягом 1932—1935 років я служив у 13-му прикордонному загоні м. Полоцька, на Польському кордоні. Передвесняної пори 1933 року був курсантом полкової школи, дислокованої в містечку Бутковщині.

Зі стріх копотить, сонечко землю зігріває, а в мене душа болить: ось уже другий місяць немає жодної звісточки ні з дому, ні від друзів. Що сталося? Аж до доти я регулярно отримував листи. Сказав про це на вечірній перерівці, а мене через день викликали в особливий відділ: пиши автобіографію, та детально. Такою формою допиту тоді практикувалося, щоб виявити якийсь «кримінал». А ще через деякий час викликав до себе начальник школи підполковник Мінаєв.

— Хто такий Маркіян? — запитав мене лагідно, по-батьківському, тримаючи в руках телеграму.

— Це мій рідний дядько, мамин брат.

— Кріпчис, синку, поїдеш маму хоронити. (За людську доброту курсанти поважали й любили Мінаєва. Згодом, під час чистки партії, він був названий «ворогом народу» і, щоб не потрапити в лабеті катів, застрелився.)

Того ж дня оформили мені документи: видали провіант, а друзі «понасовували» троєчар у кишеню та грудок цукру в речовий мішок, старшиною — четвертинку сала.

І ось я в дорозі з пакетом, який сказано вручити, не розкриваючи, голові сільради (у ньому про допомогу сім'ї). Під час поїздки я побачив, якою бідною стало Білорусія, майже старичка, але померлих від голоду на вокзалах було небагато. Зате на українських вокзалах трупи підбирали, як дрова, і вивозили до якихось яр, у глинища. Жахлике видовище!

На станції Ясинувата у вагон підісла старенька. Познайомилася: землячка. Іде до сина на шахту ім. Скрипника (до речі, я там шахтарював). Мені ж треба у Гродівку, виходити на станції Желанна. Вже перед самим виходом бабуся пошепки порадила: «Не їди, синку, хуторами, краще степом. Бо голоднілі ганяються за здоровими, убивають і дітя!»

Хоч яка була темінь, а сім кілометрів степового бездоріжжя пройшов за годину. У село зайшов не центральною вулицею, а згорі, через вигін. Біля Зейкового полісадника сів на жердину,

закурив. У дворі майнула чиясь постать, вийшло на вулицю, якою мені йти, але, постоявши, шезла. Подумало, мабуть, що я зі зброєю, бо від цигорки могло зблиснути зірка на кашкеті. Тієї ж миті подався до рідної домівки.

Кільма не допомогло, скільки не стукав, довелось самому відкидати гачок. Рипнула двері, блиснув сірник — і біля столу, на солом'яній маті, я побачив двох іще живих мерців. Це були сестричка Веклуша і братик Семенко. З пів слова зіймаючі погляди, а в очах примору, — самі лише очі блищали. Заголосила... Мати чекала мене до останку, а батько не ждав — знав, що зі служби не вирвуся, тож тихо пішов. Проступав у тітці не запитав — бачив, підходив, хрест у садочку. Сяк-так зоспокоїв свої дороги і кинувся готувати сніданок — на те вони були нездатні. Начистив бульбії (я з болісною приємністю ціле відро, бо не знав, куди і чого їду), зварив картопляний суп. Кожному дов по тарілці, по чашці солодкого чаю і по шмоточку хліба.

Я пережив голодний 1921 рік і знаю, як мама рятувала нас од голодної смерті: довало їсти потроху, але часто, бо інакше можна було померти. Так і я в робив उपродовж дня. Потім у справу доручив тітці, а сам пішов до дядька Маркіяна — подякувати за все, що він для нас зробив: це ж він не дав одвести маму, тоді і братика у гнилицю, а поховав їх по-людськи, у власному садочку.

Наступного дня відніс я пакета голові сільради. На базарчику купив квасолі, цибулі-сірки, бурячки, а вдома повірив з бульбії влічка. І все це ми посадили в городі.

До хреста прибив табличку: тут поховані померлі від голоду Омеляненко В. А. (1888—1933), Омеляненко А. І. (1890—1933) і Омеляненко С. В. (1928—1933).

П'ятого дня вїхав із Гродівки. У частину прибув своєчасно, про що й доповів начальницької школи. Хороша була людина.

А через десять днів отримав листа від братика Семена. Він писав, що привезли їм пуд борошна, бідончик олії (3 літри), відро картоплі, 3 крути макухи і 30 карбованців; та ще що прийшли три комсомальці і замозали на трафареті два слова. Я догадався, які саме. Молодець, хлопчина. А то б я знову не одержав листа.

Іван ОМЕЛЯНЕНКО,
м. Запоріжжя

ОБРІЗАНА СОВІСТЬ

На восьмому році незалежності зусиллями деструктивних антидержавних кіл України доведено до стану тотальної кризи. В боротьбі за владу антиукраїнські кола розгорнули широкомасштабну кампанію розшарування суспільства на дрібні купки людей за мовною, партійною, релігійною ознаками, які, за задумом, мають ворогувати між собою і не чіпати влади. Тактика створення хаосу громадської думки повинна також сприяти знищенню історичної пам'яті народу, його деморалізації, що вигідно владним структурам, які на 100 відсотків складаються зі старої компартійно-кадебістської номенклатури.

В Україні йде наступ на права людини, на свободу слова; цілеспрямовано обрізаються великі періоди української трагічної історії — не згадується про голодомори 1922—1923 і 1947 років, викреслюються з пам'яті розстріли в Биківні, Вінниці, Львові, Дрогобичі, арешти і судові процеси 50—80 років. Певно, що це є закономірним наслідком панування в Україні пересталінових ворогів і нелюдів, і ситуація загострюватиметься і далі, якщо не буде проведено суду над комуністичною ідеологією, її провідниками та функціонерами.

На жаль, ситуація із дотриманням норм охорони прав людини в Україні, зокрема правом на отримання об'єктивної інформації, правом на захист своєї честі в суді тощо, ускладнюється пасивністю, а іноді і прямою зрадою з боку так званих правозахисників. Достатньо згадати про роботу Комісії по захисту прав людини Верховної Ради України.

У 1993 році в Києві у приміщенні так званого Жовтневого палацу (колишнього інституту шляхетних панянок, де у 30-ті роки комуністичні нелюди влаштували катівню) проходив з'їзд українських політв'язнів.

Члени Київського крайового товариства політв'язнів

У президії з'їзду сиділи відомі громадські, політичні діячі, чия доля пов'язана з українською історією: В. Чорновіл, Л. Лук'яненко, С. Стецько, М. Лебідь, Є. Пронюк, Д. Шумук, Л. Танюк, М. Горинь та ін. Згідно з рішенням з'їзду на підвірті палацу було закладено камінь, на якому викарбували, що на цьому місці буде споруджено знак на вшанування пам'яті жертв комуністичного терору. Сьогодні, коли пам'ятний знак стоїть на визначеному місці, навіть пересічний громадянин дивується напису, який засвідчує, що цей знак — жертвам репресій 30-х — початку 50-х років, і запитують: хто ж чинив ці репресії, може, марсіани?

Але цікавішим є те, що ганебний факт перекручення тексту напису затвердженого з'їздом, не дивує тих, хто був у пре-

зидії і виголошував палкі промови про необхідність скликання міжнародного суду над комунізмом — Нюрнберга-2.

Члени Київського крайового товариства політв'язнів і репресованих з обуренням сприйняли факт перекручення тексту на пам'ятному знаку і розцінюють це як акт знущання та глузу над пам'яттю жертв комуністичного терору, а також як свідчення морального зубожіння і деградації українських політиків, які здатні лише на мітингову демагогію. Українські політв'язні вимагають поновлення затвердженого з'їздом тексту на пам'ятному знаку і громадського розслідування факту підміни важливого політичного документа.

Андрій ЧОРНУХА,
голова Товариства політв'язнів

«КОЧУБЕЙ ТА ІСКРА» В МОСКВІ

У кожного українця, котрий бачив і чув О. Ткаченка і П. Симоненка при їх заїзді до Московії у грудні 1998 року, тобто через 290 років після заїзду Кочубей і Іскри, паленіло обличчя.

Так, довелося облитися потом від сорому, бо на лицах сучасних земляків прочитувалися ті ж мрії, з якими послали до ката українського народу Петра І їхні попередники.

Але ж ті втікали з України крадькома і несли спідлену мрію про знищення «непотрібної» української держави тасмно, а теперішні були послані законодавчою владою незалежної України з іншою місією, тому їх зрада набагато ганебніша.

Як же нам змити з себе ганьбу перед людством за ті страхітливі наслідки, до яких довела нас кривава Московія, знищивши 45 мільйонів українських душ, духовного цвіту нації і залишивши в холопів генетичний страх, який і сьогодні породжує Кочубей та Іскру?!

Ціною великої крові і мук до нас прийшла СВОБОДА!

А холопи її не сприймають!

Холопи пнуться на посади, що належать борцям за волю України, а виборці — холопчики підсаджують жирних холопів на ті посади, а злодійкуваті, бездушні і недоумкуваті підсажені спійсно крадуть, тягнуть українську націю назад у рабство, а світ дивиться і дивується на таке диво...

Господи! Яка мерзенна картина...

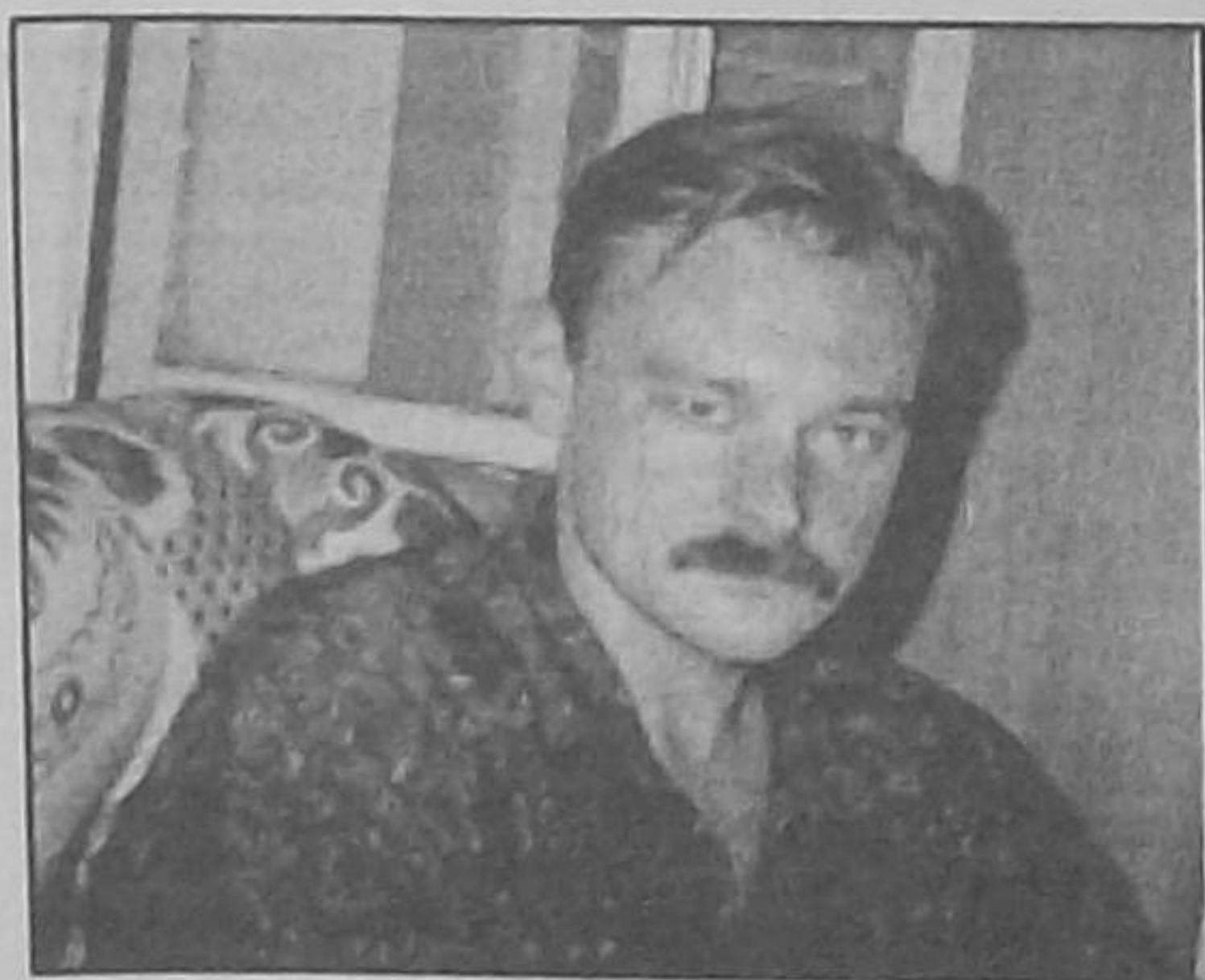
То що ж робити?

Роман Коваль — політик і лікар, голова Всеукраїнського політичного об'єднання «Державна самостійність України», редактор газети «Незборима нація», президент клубу «Холодний Яр», письменник сказав: «Поки не покараємо «власних» зрадників, української держави не збудуємо!»

Прислухаймося до лікаря і вилікуймося!

М. БІЛИЙ,
м. Феодосія

УКРАЇНСЬКИЙ «МЕМОРІАЛ»: МЛЯВЕ ЖИТТЯ ЗАГРОЖУЄ ПЕРЕЙТИ В ЛЕТАРГІЧНИЙ СОН

10 березня в синьому залі Будинку кіно проходив вечір, афішований як урочистий, присвячений 10-ій річниці існування «Всеукраїнського Меморіалу імені Василя Стуса».

Лесь Степанович Танюк виголосив промову, задуману як незбагнений синтез звіту за 10-річну діяльність керівної ним організації зі звинуваченнями на адресу тих, хто своєю діяльністю, вільно чи невільно, сприяє девальвації національних цінностей та святинь.

Менше сотні людей, що зібралися у тому залі, були свідками не дуже продуманого звіту, що з дивних причин зосередився передовсім на спогадах про активну роботу «Меморіалу» в 1989—1991 роках, а також на згадці про шість десятків книжок, кілька десятків любительських кіноплівок та низку освітніх програм, розроблених невеликою групою на чолі з Валентином Скачко для мережі «Інтернету». На разі — все, що вдалося почути.

Побачити пощастило більше. Близь-

че до закінчення цього несвяткового ювілею з'ясувалося, що присутні «поцупили» (взяли?) кілька виставлених книжок, котрі, виявляється, в бібліотеці «Меморіалу» наявні аж в одному примірнику...

Чесно кажучи, після всього побаченого писати про щось не кортіло, і взятися за цю невеличку замітку змусила наша трагічна бездіяльність, яку звикли ховати за неувагою держави, важким життям, байдужістю людей і ще якимись об'єктивними умовами.

Однак приклад Росії та російського «Меморіалу» переконливо доводить, що мову слід вести швидше про нездатність керівництва правильно організувати роботу, аніж про щось інше. Оскільки автор статті трохи знайомий з діяльністю Пермського відділення «Меморіалу», важко втриматися від зіставлень (боронь Боже, від порівнянь, порівнювати-бо нічого). З одного боку чітка структура, тісна співпраця з міжнародними фондами, обласними та зарубіжними відділеннями «Меморіалу», «International Amnesty», іншими громадськими організаціями, що працюють у цій сфері, з другого, — орієнтація на подвижницьку громадську діяльність.

Проте наші люди й досі здатні творити чудеса і здатні на подвиг. Що й засвідчила доповідь голови Івано-Франківського відділення «Меморіалу» Романа Круцика. В області створено музей жертв комуністичних репресій, що вже отримав статус державного, для п'ятнадцяти родин репресованих було «вбито» в обріді квартири, зніцийовано подання законопроекту про відшкодування майнових збитків родинам ре-

пресованих, оскільки в чинному законодавстві це питання викладено в такому розпливчастому формулюванні, що фактично не діє. Слухаючи цю людину, складалося враження, що до звіту Івано-Франківського обласного відділення цілком можна би було долучити звіт Всеукраїнського «Меморіалу» на правах, скажімо, районного.

Такий стан «Меморіалу» тим більш прикрив, що це — перша в СРСР офіційно зареєстрована громадська організація, що була опозиційна комуністичному режимові. Про це сьогодні вже забули. А починалося все переповненою багатотисячною залогою, де вирували пристрасті, куди намагалися проникнути комуністичні ідеологи і лише ціною відчайдушної боротьби вдалося відстояти святі тогочасні ідеали. Пізніше з'ясувалося, що у відчайдушному протистоянні з загипнаною системою відстояти право на правду значно легше, аніж потім зорганізувати відповідну роботу. Поступово розходилися люди, зникав запал, а постійна орієнтація на комуністичне гасло щодо щоденного місця для подвигу (вважаємо, для постійної безплатної — але ж громадсько-корисної! — праці) настільки прорідила ряди симпатиків, що, крім фанатично відданих цій справі людей, у «Меморіалі» не залишилося нікого.

Можливо, така ситуація когось і влаштовує. Однак ми всі народжуємося для того, аби жити. І протягом тривалого часу ніхто не може втриматися лише на максимумі. Професіонали ж узагалі звикли отримувати за кваліфіковану працю достойну платню. І це добре. Бо

поки таких умов не буде створено, не буде й широкого резонансу від роботи «Меморіалу»: бракуватиме коштів на плівку, на експедиції, на копіювання...

А без відповідної «упаковки» зібрані та, як стверджують працівники «Меморіалу», систематизовані матеріали про злочини на нашій землі комуністичної системи залишатимуться любительськими вправами, що, з огляду на той же любительський рівень, не матимуть жодних шансів бути почутими і сприйнятими молодшим поколінням. І сьогодні — поки не пізно — слід зробити все можливе, аби зібрану титанічними зусиллями інформацію про злочини комуністичної системи такі донести до широкого кола громадськості. Хоча б із чисто прагматичних міркувань: аби майбутні виборці могли порівняти важке сьогоднішня з тими безчинствами, що творилися на нашій землі кілька десятиліть тому.

Співробітниця «Меморіалу» Валентина Скачко говорила й про часті випадки звертання до організації матерів, чії діти так і не повернулися з війська. І усвідомлюючи весь трагізм сьогочасної ситуації, «Меморіал» не береться за ці справи лише тому, що кілька працівників не можуть упоратися з усім.

І все ж будемо сподіватися, що тривала невидима сторонньому оку млява діяльність «Всеукраїнського Меморіалу» в наступному десятилітті не трансформуватиметься у летаргичний сон. Щоправда, автор статті має великий сумнів, що цього можна уникнути, і далі орієнтуєчись винятково на працю на громадських засадах.

Дмитро Стус

В ЄДИНІЙ СУВ'ЯЗІ

БЕРЕТЕЙСЬКА «ПРОСВІТА» ВІДЗНАЧИЛА 80-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ СВОГО ЗАСНУВАННЯ

У листопаді 1918 року була проголошена Західно-Українська Народна Республіка, яка згодом об'єдналася з Українською Народною Республікою. А вже першого грудня 1918 року розпочала свою діяльність «Просвіта», яка тепер називається «Просвіта Берестейщини». Отже, нещодавно відзначено восьмидесяту річницю нашого Товариства.

За часів УНР розпочато національну розбудову Берестейщини. Виникли українські державні установи, національні навчальні заклади, майже двісті початкових шкіл, бібліотеки, друкарні та книгарні. В оселі прийшло рідне літературне слово. Зазвучала мова, якою творив свої оповідання Олекса Стороженко, віршував Дмитро Фальківський, а потім і Олександр Гаврилюк. Понесли суспільству інформацію газети і часописи «Рідне слово», «Мир», «Вісник Холмського губерніального староства».

Ці натхненні дні розквіту української національної культури й освіти ще зосталися в пам'яті перших просвітян, в архівних документах, у творах письменників, у хроніках подій, таких як документальна хроніка Ігоря Вінниченка «Україні Берестейщини, Підляшшя й Холмщини в першій половині ХХ століття».

Оточена з усіх боків ворогами, Українська Народна Республіка загинула.

Згодом, існуючи за межами УРСР, «Просвіта» вступила в нову фазу своєї культурно-просвітницької праці в умовах польського поневолення. Той, хто пов'язав себе в ті роки з «Просвітою», знає, що буржуазний уряд Польщі «Просвіту» заборонив не відразу, але й доброзичливості до неї не виявив. Коли ж мова йде безпосередньо про Берестейську «Просвіту», то другим днем її народження, як свідчить старший член «Просвіти» Василь Петрович Ласкович, слід вважати 6 серпня 1921 року. Того дня депутат польського сейму, він же берестейський лікар Василь Дмитрійчук поклав на стіл міським урядовцям заяву про організацію «Просвіти». Цей промінь української національної самосвідомості і самоповаги не загас. У десятках селищ виникли місцеві групи «Просвіти». Вже в березні 1923 року, після тяганини, урядовці мусили зареєструвати статут «Просвіти», погодитись із першими діями її місцевої ради. За декілька років організація розрослася, установила зв'язки зі Львовом, де перебувала центральна рада. До 1927 року «Просвіта» стала міцним чинником громадського життя краю.

В оселі краю прийшли українськомовні газети і часописи «Наше життя», «Діло», «Сила», «Сільроб», «Вікна» та інші. На громадські кошти відкрилися такі центри української культури, як «Рідна хата», бібліотеки, друкарні, вечірні школи. У багатьох селах проходили свята українського мистецтва, особливо свята пісні і танцю. Ще в 1939 році, коли в Західну Україну прийшла Червона армія, можна було зустрітись не лише з учнями початкових українських шкіл, але й із учнями українських гімназій. Того року у мене самого появились друзі із української гімназії міста Броди на Львівщині.

Авторитет «Просвіти» серед населення був настільки великим, що місцеві партії, з одного боку, «Українське Національне Об'єднання», а з другого, — комуністичні партії Західної України і Західної Білорусії втручалися в діяльність «Просвіти» з метою поширення свого впливу на мешканців краю.

З часом сталися зміни у складі місцевих рад «Просвіти». Так, 1923 року у

Берестейську міську раду прийшли нові функціонери Павло Артемук, Микола Крижанівський та інші. Деякі зміни відбулись у Кобрині. Але постійно працювали ініціатори Кобринської «Просвіти» Дмитро Рафалович, Василь Пархотик, Іосиф Сацевич, Гноянко, Демидюк, Кириченко.

Авторитет «Просвіти» зростав. У лютому 1927 року в Бересті відбувся з'їзд «Просвіти», що стало значною подією в житті краю. На з'їзд з усього Полісся прибуло 120 делегатів. Головою з'їзду був добре відомий усім просвітянам Василь Кривицький.

З'їзд просвітян дуже збентежив польських урядовців і жандармів. Активно запрацювали шпигуни та провокатори. Так, один зі шпигунів доповідав, що у Кобринському повіті функціонує аж сорок дві українських бібліотеки, а в Брест-Литовському повіті у тридцять трьох селах діють первинні «Просвіти».

Та це було ще не все в доносі.

Український просвітнянський рух поширювався й у Дорогоцькому повіті, у Століні, Пінську та багатьох навколишніх селах, хоча заважали йому польські воеводи своїм нестерпним ставленням до українства. Але потерпали не лише українці.

Білорусам було, може, ще гірше, бо їхній рух був слабкішим. Тому українці й білоруси у селянських і робітничих страйках проти соціального та національного гніту виступали разом. Керували страйками, як правило, функціонери Західно-білоруської Комуністичної партії (КПЗБ). І це давало підставу владі стверджувати, що організаціями «Просвіти» керують комуністи. Почалися арешти, мордування деяких членів «Просвіти». Переповнилася Березо-Картузька тюрма. Комуністами вважали просвітян та оунівців. Шовіністично вихована влада скористалася моментом і «Просвіта» була заборонена.

Важко тепер сказати, чи працювала просвітнянська організація у підпіллі. Однак безперечно, що посягне «Просвітою» в душах людей не загинуло.

Повернення в Берестейщину Червоної армії у вересні 1939 року не принесло цілої насаги в український рух. Навпаки, його чекало розчарування.

Не враховуючи етнічного складу населення краю, нова влада по живому відрізала Берестейщину від Волині. Та хіба ж можна забути, що майже всі міста Берестейщини — Бересть, Кобринь, Дорогочин, Пінськ, Кам'янець — були вперше побудовані галицько-волинськими князями, що стояв на чолі цієї держави перший і останній в історії України король Данило Галицький.

Після приходу Червоної армії ще звучали дитячі голоси в українських школах, але після Другої світової війни усе затихло. Було розпочато не стільки білорусизацію освіти, скільки провадилася зросійщення всього населення.

Нещодавно я побував у школі, де колись учителював. Виступали талановиті діти, вчителі, співали пісень, читали вірші. Та я не почув жодного білоруського слова. Так що нам, українцям, не слід нарікати на білорусів, а співчувати їм треба.

Після здобуття Україною та Білоруссю державної незалежності діяльність «Просвіти» розпочато вже на новій основі.

Першими її ініціаторами стали Арсень Тетерук, Володимир Харсюк і Михайло Петрукович. Їм у перші місяці неодноразово допомагали своєю участю і коштами Петро Комякович, Іван Ковальчук, Петро Шпаковський...

Є підстави сказати, що нова «Просвіта» почала діяти, не маючи ідейного компаса, не маючи коштів, приміщень, урешті, не маючи достатньої кількості людей, здатних виконувати громадські обов'язки задля розбудження українського культурного руху. Тільки відчуття відповідальності перед своїм народом надихало ініціаторів нової «Просвіти». Серед них подружжя Мурашкевичів, Володимир Харсюк. Активісти знаходили зацікавлених співвітчизників, шукали форми співпраці з ними, склали перші невеличкі кола просвітян у єдиний ланцюг «Просвіти Берестейщини».

Сьогодні можна сказати, що «Просвіта» на території всього Берестейського краю працює плідно. Від теревенів, від балаканини перейшли до конкретних справ. Працюють хоріві й танцювальні колективи у цілому ряді міст і сіл області, які не тільки пропагують народну й сучасну українську пісню, український танок, але й збирають народні твори краю, поповнюють скарбницю українського фольклору. Виявилися свої наукові діячі, письменники і поети, вчителі і навіть викладачі української мови, літератури й історії у школах і в університетах.

Велику увагу до себе привернули фестивалі української пісні, виставки прикладного мистецтва. В цій галузі хорошими майстрами проявили себе жінки. Наші успіхи вже відомі навіть в Австралії та Канаді, у Польщі та Сполучених Штатах Америки, в інших країнах, в яких спілкуються між собою українці.

На мій погляд, найважливішою історичною подією нової «Просвіти» є початок випуску українськомовної газети «Берестейський край». Газета привернула до себе увагу багатьох людей, сприяла пробудженню в них національної свідомості і самоповаги, надає допомогу в самоосвіті рідною мовою, особливо в галузі історії берестейського народу.

І усе це стало можливим завдяки зусиллям шановного Михайла Петруковича, ініціатора відродження «Просвіти», її найактивнішого діяча, і першого мецената. Ще в Україні не поширився меценатський рух, ще не відомі були прізвиська Кравця, Загорія, Тавпаша, а Петрукович тут, на Поліссі, вже самовіддано почав меценатську діяльність.

Важко назвати в короткій статті наших добросумлінних просвітян, які відповідально виконують громадські обов'язки. Але все ж слід виділити Віру Мурашкевич, її світлої пам'яті чоловіка поета Володимира Мурашкевича, журналіста і поета Антона Цвида, поета Микола Герасимика, інших активістів — Володимира Харсюка, Людмилу Хилько, Івана Пустогвара, Олександра Ільїна, Павла Саца, Валентину Лялюку, Ольгу Яценко, Валентину Залипу, Лідію Дорошко, Володимира Замковця.

Отже, маємо певні успіхи просвітнянської роботи. У якому ж напрямку нам працювати далі? Врешті, зрозуміло наше сподівання допомоги з України. Чимало добродійників готові допомагати нам коштами, транспортом, папером, книгами, навчальними засобами тощо. Віримо, що й Спілка письменників України, яка має свої часописи, зверне увагу на долю закордонних братів-письменників, прийматиме до своїх лав тих, хто того заслуговує.

Своя економічна база і український солідаризм — дві надійних опори нашого життя на Берестейщині.

Микола ТЕЛІЧКО,
член «Просвіти Берестейщини», поет

У БІЛИХ ОСЛАВАХ

У гірському селі Білі Ослави ще перед Першою світовою війною вирувало просвітницько-громадське життя. В «Історії Гуцульщини» М. Домашевського читаємо, що «... у с. Білі Ослави за звітний період від 1. 01. 1906 до 31. 12. 1907 р. читальня «Просвіти» мала 50 членів, у бібліотечній товариства знаходилося 30 книжок, а головою читальні тоді був Михайло Панівник».

Досить активно працювало сільське товариство при Польщі, яке очолював священник із Львівщини Михайло Дурдило. Він організував у 1924 році будівництво великої нової читальні неподалік церкви Успення Святої Богородиці. До речі, цей енергійний священник організував драмгурток, який з виставами «Наталка Полтавка», «Данило-чарівник», «У степах України», «Трьох до виборів», «За волю України» виступав у своїй читальні і виїжджав у сусідні села Верхній Березів, Чорний Потік, Заріччя, Делятин. На зароблені кошти купували літературу для бібліотеки читальні.

Слід згадати і просвітнянського активіста Олександра Ванжуру, якого знищили після війни енкаведисти. Молодий хлопець підробляв дозвіл з урядовою печаткою на постановку вистав, завдяки чому на сцену потрапляли заборонені польською владою українські твори.

Перед Другою світовою війною при читальні дружина священника Ірина Пилипець вчила дівчат куховарити. При читальні діяв кооператив «Згода». Під час війни 1944 року читальня згоріла. І рівно через півстоліття, 8 листопада на свято Дмитрія — друге храмове свято села, у Білих Ославах знову відродилася «Просвіта».

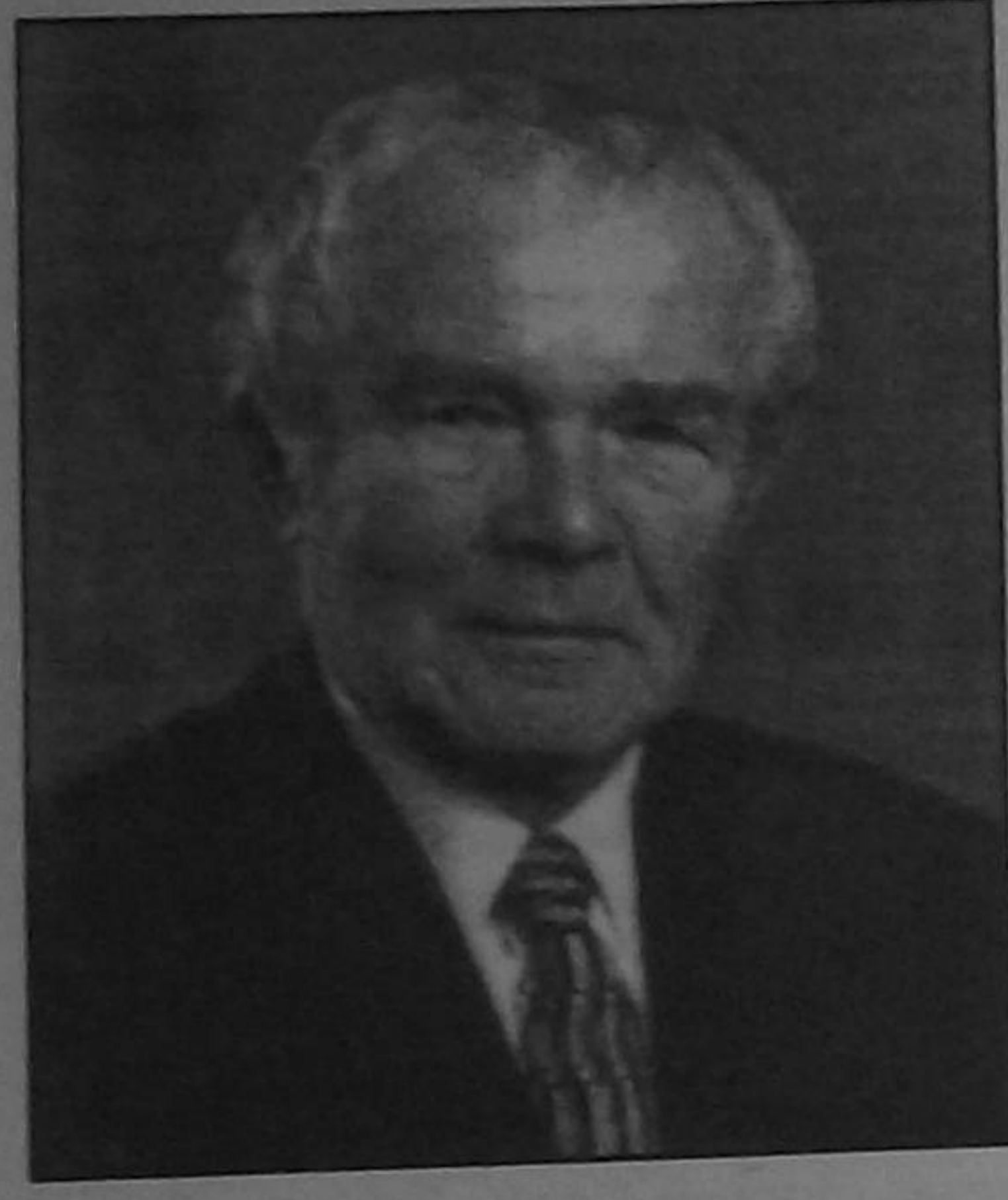
На білосніжному великому будинку, якому вже понад сто років, що поруч із новозбудованою церквою, з'явилася вівиска із золотистими літерами на синьому тлі «Україна». «Просвіта» с. Білі Ослави». До речі, це резиденція священника (при радянській владі тут на 25 років примістився клуб).

За короткий період громада села з невідомим організатором будівництва, пенсіонером Миколою Щерб'юком відновила старовинну будівлю. Тепер тут частину будинку займає житло священника, а частину — Товариство «Просвіта». Білославське товариство зберегло свій довоєнний церковний статус. На сільському сході його головою обрали священника Василя Бойчука — декана Надвірнянської УПЦ КП. Тут працюватимуть читальня, бібліотека, недільна школа, дитячий церковний хор, сільський краєзнавчий музей, канцелярія Надвірнянського деканату УПЦ КП.

Білославська читальня «Просвіта» має намір активно співпрацювати з просвітнянами району й обласного центру. У день відкриття гості навколишніх сіл, району, Івано-Франківська і навіть із Полтавської області мали змогу оглянути в читальні виставку книг історичної тематики майстра Делятинського лісокомбінату Петра Гуменюка, фотовиставку літопису села аматорів Івана Василичина і Василя Лейб'юка, версісаж картин декоративного розпису вчительки-пенсіонерки Наталії Грещук та колекцію матеріалів про поетесу Марійку Підгірянку автора цих рядків.

Василь ЛЕВИЦЬКИЙ,
краснавець, с. Білі Ослави на
Івано-Франківщині

Петро Я Ц и К: «Філантропія — це природна потреба душі»

М. С. — Минуло сорок п'ять років від часу першої Вашої пожертви. Чи не можна сказати, що це нагода підбити підсумки діяльності Петра Яцика та його Фондації? Два підсумки. Витіди 1 тому «Історія...» М. Грушевського. Це — ніби ви вийшли на гору, з якої видно далеко назад. Як справді сталося, що Ви, не доктор історії, не історик зв'язали своє життя з історією України. І центр досліджень історії України, і Грушевський... З чого та нитка почала розмотуватися?

П. Я. — Я за фахом будівельник, а не історик. Але я розумію, що народ, який не має історії, — не має майбутнього. Через те я, бачачи, як намагається наша еміграція перекопати світ, що ми, як нація, маємо дуже давню і глибоку коріння, вирішив довести це, переклавши на англійську мову Михайла Грушевського.

М. С. — Один історик сперечається зі мною й палемізував, чому це, мовляв, саме за Грушевського взявся п. Яцик?

П. Я. — Коли я збирався знайти світ з історією України, то розумів, що і Грушевський, і Субтельний, і будь-хто з України, для світу західного — чуже ім'я. До того ж, Грушевський — це й особливо складний для перекладу. Ми розуміли, що легше написати нову історію, аніж перекладати Михайла Грушевського.

Проте коли професор Кравченко поїхав до Польщі й України, його переконали, що авторитетнішого видання, ніж «Історія України-Руси» Грушевського немає. Тому по поверненню професора Кравченка до Канади ми утвердилися на думці перекласти саме «Історію...» Михайла Грушевського як фундамент. А далі вже писатимемо історію сучасну.

М. С. — Скільки років виповнюється нині Фондації ім. Петра Яцика? Десять? Я хотів би, аби Ви розповіли, які думки й почуття керували Вами, коли Ви пожертвували мільйон на Інститут українських студій при Альбертському університеті? Це й сьогодні великі гроші, а тоді у Вас, очевидно, був менший фінансовий потенціал?

П. Я. — Так, я ще тоді не мав мільйона. Але була певна програма по Альберті, і Альбертський уряд заохочував жертводавців, додаючи два долари до одного, якщо хтось вкладав кошти в науку. Я вирішив, що такої нагоди в мене не буде ніколи. І використав її.

Спочатку я думав дати 250 тисяч. Але коли все проаналізував і обравував, то зрозумів, що цих грошей на переклад вистачить лише на 2—3 роки. Щоби не робити по-українськи (щось почати й не завершити!), я вирішив, що пожертвую 500 тисяч доларів. Проте коли кинув на терези знову, то зрозумів, що й цього буде замало. Треба, як мінімум, мільйон. Бо мільйон, підрахував я, дає три мільйони. А три мільйони на 10% — це 300 тисяч на рік. Отже, капітал не зменшуватиметься, а на відсотки можна утримувати 2—3 професорів і секретарку, аби робота посулася.

Для знаного підприємця, благодійника й президента Ліги українських меценатів Петра Яцика та письменника й виконавчого директора Ліги Михайла Слабошпицького спільні зустрічі в Торонто і Києві вже стали традицією, адже завдяки їм зародилося чимало добрих справ.

Я вирішив, не відкладаючи, позичити в банку гроші, поки не скінчилася урядова програма, й утилити в життя те, про що давно мріяв. А сьогодні, як бачите, вже маю реальні результати.

М. С. — Вас часто переслідують люди зі своїми проханнями й пропозиціями — дати кошти на те чи на те. Це справді важко психологічно і, очевидно, не дуже приємно, коли увесь час смікають і смікають. Що відчуваєте Ви в таких ситуаціях?

П. Я. — Коли мені ті речі справді дошкуляли. Я злостився інколи. Відгороджувався від прохачів. Сьогодні я вже звик з тим, бо з кожною ситуацією можна зжитися. Пригадую, приходило до мене багато лемків, бойків, гуцулів з проханнями видати їхні маленькі регіональні книжечки — історія їхнього села, міста чи району. І ми вже багато навидавали таких історій. Я розумію, що й такі видання потрібні, але я взяв на себе такий труд, який під силу небагатьом. І я не можу, пояснюю щораз прохачам, від свого великого відривати шматочок на ваше маленьке, бо тоді не буде ні того, ні того. На маленьке є і кредитівки, є поодинокі благодійники, церкви, інші організації.

І люди, як правило, розуміють це й відходять.

М. С. — Чи бувало у Вас відчуття, що Ви дали пожертву, а потім засумнівалися — чи правильно вчинили?

П. Я. — Найбільшим моїм сумнівом був Гарвард. Бо майже всі наші політичні й громадські товариства мали свої рідні школи (навіть середні) й не розуміли державної вартості університетської науки. Крім того, Гарвард знаходиться в Америці, а я, канадієць, вкладаю раптом туди гроші. Бандерівські газети «Гомін України», «Шлях перемоги» писали тоді про мене стільки всякого... Особливо мені запам'яталася стаття з «Гомону України» під назвою «Коваль кує, а жаба ногу наставляє», де потопталася по мені з особливим задоволенням. І, уявіть собі, в мене й справді закрадалися сумніви щодо доцільності своїх вкладень. Проте якась внутрішня сила утримувала мене, переконуючи, що «рівень села — це не рівень держави».

Тепер я вже не сумніваюся в тому, що опінія групи й опінія державна — це речі різного порядку й різного рівня.

М. С. — Що Ви відчули, коли до Канади дійшла звістка, що Україна незалежна? Чи Ви готові були до цього психологічно?

П. Я. — Пригадую, коли 1988 року до мене приїздили Лазебник і Соколенко й розповіли мені, наскільки залежною від Росії є Україна, що всі зиски від реалізації на західному ринку виготовленої в Україні продукції забирала Росія, то в мене чи не вперше зародилася підозра, що щось у вас там вариться. Але наскільки це серйозно, я не підозрював. Не підозрював, що все це ознаки упадку Советського союзу. І тому 1988 року при відкритті нашого Центру в Едмонтоні я сказав: «Вони там нищать все українське. Палять бібліотеки. Спалили Грушевського. І все, що там у диктаторському суспільстві знищать, ми все тут мусимо відродити».

М. С. — Нині в Україні подекуди можна почути, що Петро Яцик, мовляв, набував українських інституцій у західному світі, а тепер, коли почала війна, незалежна Україна, нащо вони нам тепер?

П. Я. — Це є голоси обмежених людей дуже маленького національного роз-

міру. Вони не розуміють, що не спілкуватися сьогодні зі світом, замикатися у власній шкаралупі — це нонсенс. Ми мусимо бути частиною світу.

Бог не пошкодував нам, українцям, ні розуму, ні терпеливості, ні інтелігентності. Він пожалів нам лише наполегливості й життєвості. Бо чим сильніше людина змагається за життя, тим більше задоволення вона в цьому житті знаходить.

Нам бракує сьогодні підприємливості, самодисципліни, торговельного розвитку. Тому соромно, маючи всі для того можливості, залишатися країною «третього світу» — позаду китайців, корейців, індонезійців.

Ми повинні сьогодні поставити себе вище, аніж Росія. Бо Росії з їхнім наставленням на домінацію над світом змінити свою ментальність буде тяжче.

Нам простіше тому, що ми, гноблені ними, працювали й творили, а вони користали з того. Тепер, працюючи, творячи й виробляючи на меншій території, наближеній до Заходу, нам набагато легше поставити рівень добробуту в Україні вище за російський.

Мусимо погодитися з тим, що росіяни у своєму прагненні до повенелення інших народів виплекали власну аристократію, власних провідників. Однак, не маючи доброї, здорової ідеології до життя, вони значною мірою здегенерували. Так само, як на прикладі президента Клінтона можна простежити, як здегенерувала американська верства.

На тлі здегенерованих культур Заходу й Сходу я вважаю, що Україна має найліпшу можливість із нашим здоровим більш-менш селом (бо місто сьогодні також нездорове) вийти на належний рівень у світі.

Щоправда, перехід той дуже тяжкий, але я вірю, що, маючи непогану підґрунтя, Україна зуміє зайняти одне з провідних місць у світі.

М. С. — Як стоїть благодійництво тут, у Канаді? Яке місце посідає воно у громадському житті країни?

П. Я. — Філантропія в Канаді, безперечно, розвиненіша, ніж в Україні. Але, судячи з того, що Україна в минулому мала своїх благодійників і може похвалитися ними й сьогодні, я вірю: благодійництво в Україні має майбутнє.

М. С. — Ваш погляд на благодійництво в Україні? Ви знаєте деяких людей, яких зустріли в Лізі українських меценатів. Ваша думка: чим керуються вони, якими мотивами, віддаючи в такий скрутний сьогоднішній економічний умовах гроші на благодійництво?

П. Я. — Я особисто вважаю, що це люди (на жаль, вони в меншості) є сильними індивідуальностями, духовний рівень яких вищий за середній. Їхня філантропія є природною потребою їхньої душі. Матеріальне для таких особистостей — меншоважливе за духовне. Тому-то й діляться своїм надбаним із громадою.

М. С. — Якою Вам уявляється Ліга меценатів через 50 років, скажімо?

П. Я. — Того я не можу, на жаль, передбачити, бо зміни відбуваються так скоро, що годі й уявити. Проте можна пофантазувати.

Свого часу Чикаленко й Смирненко прагнули допомагати й допомагали людям, але не були в спілці. А сьогодні нас — он скільки є в Лізі. Ідея, яку ми сповідуємо, гідна наслідування й повинна згуртувати навколо себе людей: ми допомаємо бідним, підставляємо у важку хвилину плече державі (як при-

клад, допомаємо нині державі у розв'язанні проблеми з підручниками, адже це її пріоритет).

І якщо взяти до уваги американську еліту, то найпоказовішим у цьому сенсі був президент Буш. Він належав (а тепер вже його сини) до організації, яка існує понад 160 років (ми ж тільки — 5). Вони приймають до свого клубу не просто багатих, а вишукують людей розумних, інтелігентних, освічених. А також молодь. Молодь, яка навчається в престижних університетах, що часто забезпечує їй потім місце у провідних великих корпораціях, в уряді. Там вони зможуть посилювати позиції своєї організації, впливати на політику уряду. А чим розумніший провід держави, тим краще народові.

Отже, якщо взяти нашу молодь, яка вчиться (а інтелігентності українському народові не позичати), яка вийде з часом на належний рівень (50 років дає дві генерації), то за дві ці генерації українських меценатів наша Ліга повинна бути не слабшою, ніж Асоціація Єльського університету, котра має великий вплив на американський уряд.

М. С. — Ви говорили про те, що багатство є новотрибулою молоді в Україні. Що б Ви могли побажати тим людям, які шукають свого місця в цьому житті?

П. Я. — Це дуже складне питання. На мою думку, ці люди втекли з батьківщини у пошуках легкого життя. То не є люди, котрі прагнуть працювати й здобувати для себе й для інших.

Що б я міг їм порадити? Не сподіватися на легке життя й на легкі прибутки. Чесно працювати й віддавати іншим. Тільки тоді прийде природна винагорода за ваші чесноти, бо тільки духовне багатство є передумовою багатства матеріального.

М. С. — У рецензії на фільм про Петра Яцика, що друкувалася в «Народній газеті», є фраза, що роки через 20 може статися так, що журналісти братимуть інтерв'ю у відомого підприємця чи мецената і запитують у нього, чому він завдячує своїми успіхами. І відповідь (це є думка рецензента) може бути приблизно такою: «У молодості на мене зробила вплив життєва філософія Петра Яцика». Чи усвідомлюєте Ви сьогодні, що й справді маєте великий вплив на людей?

П. Я. — У мене й справді були такі випадки, коли знайомі, з якими я спілкувався багато років тому, нагадували мені через тривалий час про якісь мої сентенції чи міркування, які я тоді висловлював. Я їх не пам'ятаю геть, а люди не забули. То виходить, що я, сам того не усвідомлюючи, справляю на людей якийсь вплив.

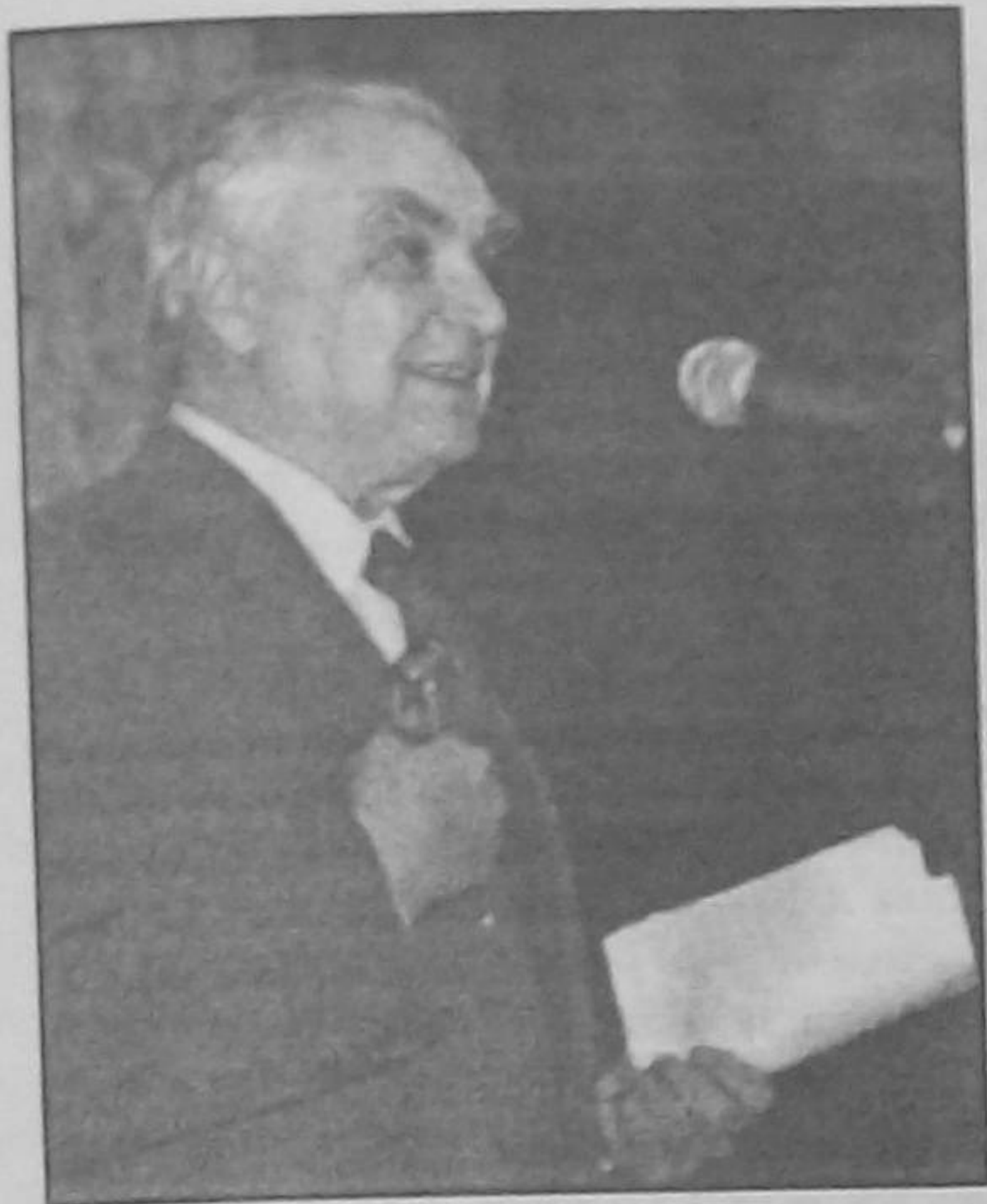
Мене засмучує те, що у нас, українців, немає хребта. Ми гнемось (й дуже охоче) перед іншими, свідомо глобифікуємо свою бідність, прагнемо, аби нас пожаліли й подали копечку. Це ганебно й принизливо. Як можна хизуватися своєю бідністю?

У назві книги «Українець, який відмовився бути бідним» уособлено увесь той бунт, який нуртував у мені (та й нуртує ціле життя!) проти цього безпрецедентного приниження.

Пам'ятаєте, як закінчується наша книжка? «Убогий духом не може бути багатим, незважаючи на те, скільки грошей він має». Багата духом людина, і це моє глибоке переконання, матерію завжди здобуде.

Всі, безперечно, не зможуть багато скористати з книжки, бо всяк сприйматиме її по-своєму. Але ті, хто сьогодні пишуть мені з України, взоруються на неї, розуміють її. А якщо вони розуміють книжку, то й розуміють мене. Бо хто правильно витлумачить приклади з мого життя й мою життєву, як Ви кажете, філософію, той у майбутньому зможе застосувати мої знання для себе. І я щасливий з того, повірте!

Розмову записала Тіна Качалова, прес-секретар Ліги українських меценатів

«Жодного дня без рядка» — ці тепер уже крилаті слова, винесені в заголовок однойменної книги Юрія Олеші, стали напутніми для багатьох відомих письменників. Нанизуючи коштовні перли слів на мішну нить сюжету, чимало з них створили справжні шедеври красного письменства, невіддільні тлілові часу.

Не знаю творчого методу відомого українського письменника, лауреата Державної премії імені Т. Г. Шевченка, голови Спілки письменників України Юрія Мушкетика, але солідний перелік написаних ним популярних у народі романів і повістей дозволяє зробити висновок, що майстер слова за своєю робочим столом не є рідкісним гостем. Й ужинок книжок до власного сімдесятиліття виявився в нього досить щедрим.

Юрій Мушкетик є автором повістей і романів «Семен Палій», «Гайдамаки», «Яса», «Гетьманський скарб», «На брата брата», «Суд над Сенекою», «Вогні серед ночі», «Чорний хліб», «Серце і камінь», «Крапля крові», «День пролітає над нами», «Жорстоке милосердя», «Біла тінь», «Позиція», «Верніся в дім свій», «Віхола», «Рубіж», «Обвал»,

ЮРІЙ МУШКЕТИК: «НАЙБІЛЬША МОЯ ЛЮБОВ — ТЕМА ІСТОРИЧНА»

книжок новел «Зелене жито», «Смерть Сократа», «Селена».

Природний дар творчого перевтілення, помножений на працелюбство, дозволяє письменникові вільно почуватися як у вітчизняній історії, так і в складних перипетях античності, і в кожному висліді за посередництвом історичної тематики давати відповіді на пекучі проблеми й питання сьогодення. Окремі твори присвячено нашому сучасникові. Вони користуються популярністю як вітчизняного, так і зарубіжного читача.

І все ж, як признався письменник на своєму ювілейному літературному вечорі у Національній парламентській бібліотеці України, що відбувся 24 березня серед головної студентської публіки, найбільшою його любов'ю є тема історична. Ще будучи студентом філологічного факультету Київського університету, Юрій Мушкетик, уродженець землі Чернігівської, узявся за написання роману про Семена Палія. «Перший твір — як перше кохання», — охарактеризував ювіляр цей свій роман. Своім же кращим твором автор вважає роман «На брата брата», присвячений гетьманові Іванові Виговському, постать якого явно не імпонувала московським імперським ідеологам.

Як людина самокритична, Юрій Михайлович вважає, що, можливо, й не слід йому було писати так багато, бо не все, на його думку, витримало іспит часом: частину творів, мовляв, написано

з поглядів, які диктувала радянська історіографія. Та ці сумніви спростували колеги-письменники Микола Жулинський, Дмитро Білоус, Софія Майданська, які виступили на цій зустрічі.

На думку академіка Миколи Жулинського, нам потрібне друге прочитання творів Юрія Мушкетика. Бо перед нами творчість письменника, який потребує співтворчості читача. З позицій морально-філософських він порушує в своїх творах такі основні проблеми, як людина і система (що вона робить із людиною); людина і обставини; людина і власна совість. Якщо виходити із цих позицій, то Юрій Мушкетик є щасливою людиною, оскільки жоден свій твір він не зможе відкинути зовсім.

А музичні вітання ювілярові дарував дует у складі Зінаїди та Валентина Михайлюків. Лунали й інші поздоровлення, письменникові вручили букети квітів. На згадку про цей змістовний і цікавий вечір Юрій Мушкетик подарував знаменитий книгозбірні свої високо-талановиті книги.

В. Г.

Редакційний гурт газети «Слово Просвіти», колектив централі Товариства «Просвіта» прислужуються до численних поздоровлень ювілярові. Зичимо шановному Юрію Мушкетикові незрадливо пера, творчого довголіття і козацького здоров'я. З роси й води!

Нові видання

«ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ І ЗАСТОСУВАННЯ МОВ В УКРАЇНІ»

К.: Видавничий центр «Просвіта». — Випуск 1. — 1998. — 88 с.

Анотованим збірником Департаменту з здійснення мовної політики Держкомнаміграції започаткував шквартальні випуски добірок матеріалів із актуальних проблем розвитку і застосування мов в Україні. Мабуть, зайве наголошувати на актуальності започаткування нової — «мовної» — серії видань: ситуація у цій царині державного життя нині є більш як тривожна — темпи зростання України набули загрозливих масштабів. І ця назагал невеличка за обсягом книжечка прикладного спрямування приходить передусім тим, кого не влаштовує такий непривабливий стан справ і хто бажає поступу нашої Вітчизни.

Не зайвою є констатація фактів: а що ж ми сьогодні маємо? Уже перший розділ «Мовна політика», представлений виступом заступника голови Державного комітету у справах національностей та міграції, директора департаменту зі здійснення мовної політики О. Трибушного, виголошеним на «круглому столі» «Українська мова в колі світових мов», б'є на сполох: «Про що можна говорити, коли на теренах України за сприяння «Укрпошти» розповсюджуються більше 2 тисяч назв періодичних видань Росії, коли близько 90 відсотків теле- і радіостанцій України (шоправда, переважно недержавних) ведуть свої передачі не державною, а російською мовою, коли з 214 загальнонаціональних газет в Україні українською мовою виходить всього 78, тобто лише 32 відсотки...» Слід нагадати, що ці та інші невтішні цифри про втрату позицій в інформаційному просторі України наводилися під час II Всесвітнього форуму українців, від якого спливаю чимало часу, а позитиву відтоді навряд чи додалося.

Що ж робити? — виникає одвічне запитання. Найперше — слідувати букві закону. Тому, напевне, й логічно, що другий розділ збірника містить законодавчі, нормативно-правові акти з мовничого питання. Тут, зокрема, вміщено статті 10, 11, 12 Конституції України, відповідні статті Законів України «Про мови в Українській РСР», «Про національні мен-

шини в Україні», «Про освіту», «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про видавничу справу», «Про рекламу» та інші. Така вибірка законодавчих актів у межах одного збірника є досить зручною для користування.

Розділ III «Стаття 10 Конституції України» містить виважене й ґрунтовне дослідження члена Центрального правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка Ю. Гнаткевича «Стаття 10: ретроспектива і перспектива. Буква Основного Закону та здоровий глузд».

Матеріали для бесід про розвиток і застосування мов в Україні вміщено в розділі IV «Духовний генофонд нації». Тут зацікавлений читач, активіст-агітатор чи просвітянин почерпне дані про походження українського народу та української мови з одноімненої статті Г. Півторака, про українську мову як об'єкт політики — О. Тараненка, про державотворчу роль української мови в сучасній Україні І. Ющука. Розділ містить і лихозвісні Валувеський та Емський укази про заборону української мови — чудова наочність для переконання тих, хто і нині плаче за спочилим у Бозі імперським Союзом, в якому, як співалося колись, ніби «Україна щастя знайшла».

Розділ V «В єдиному мовному просторі» містить роздум-дослідження члена Центрального правління «Просвіти» І. Ющука «Російська мова в Україні: який її статус». Важко не погодитися з аргументами науковця про те, що «російська мова в Україні — це мова національної меншини, як і, скажімо, польська, угорська чи румунська (які теж свого часу силоміць насаджувалися в Україні чужинськими владами). І жодна з них не має підстав претендувати, щоб бути всеукраїнською державною мовою. У тому числі й російська». Про те ж, як воно відбувається насправді, йдеться в своєрідних довідках «До питання про використання російської мови в Україні» за матеріалами Департаменту зі здійснення мовної по-

літики та «Мови національних меншин у Закарпатській області» — з довідки Закарпатської облдержадміністрації.

«Передаймо нащадкам наш скарб — рідну мову» — назва ще одного розділу, в якому йдеться про хід підготовки та проведення однойменної всеукраїнської просвітянської акції.

«Українська мова в світі» — назва наступного розділу теж досить красномовна. У цьому розділі збірника «Диво калінове» уміщено сценарій мовно-митських заходів, художні твори про мову, зокрема «Моливу до мови» К. Мотрич, вірші про мову Д. Білоуса, О. Олеса, В. Сосюри, В. Шовкошитного, А. Малишка.

Завершує книжку розділ «Грані співпраці», представлений Робочою програмою взаємодії Державного комітету України у справах національностей та міграції і Міністерства культури і мистецтва України в питаннях реалізації мовної політики у сфері культури і мистецтва «З кобзаревих джерел».

До честі укладача збірника — а матеріали дбайливо упорядкувала начальник відділу координації та контролю за виконанням законодавства про мови Департаменту зі здійснення мовної політики Л. Квітковська — тут наприкінці уміщено бібліографію, яка охоплює дані про монографії, збірники, брошури, журнали та газетні публікації з мовної проблематики, яка, як засвідчує світовий досвід, є однією з найголовніших, фундаментальних підвалин кожної держави.

Книжка, отже, є украй необхідна, своєчасна, всеохопна — про найголовніше. Бо «мова — то цілоще народне джерело, і хто не припадає до нього вустами, той сам висихає від спраги». Хай ці слова видатного педагога В. Сухомлинського повернуть до рідного, українського, всіх тих, хто це блукає мавцями чужинства, усіх спраглих. І джерело оце цілоще, яке гуртом очистимо від намулу, на радість нам усім, дасть Бог, уже не мілітиме ніколи.

Володимир GERMAN

ОЛЕКСІЙ ГУМЕНЯК: ФЕНОМЕН МАТЕМАТИКИ І ЛІРИКА

Пам'ятаєте, певно, як свої словесні шпиги по телебаченню і на радіо зустрічали математику і лірику, або визначитися, чи можна спільно виживати. Цю багаторічну суперечку світил математики і поезії вирішив дуже просто і без жодних амбіцій наш мукачівець, педагог Олексій Васильович Гуменяк — феномен математики і поезії.

Мудрість приходить з роками. Але вона не приходить сама по собі, а з великою творчою роботою над собою, зі спілкуванням з людьми, з книгами, з джерелами народної мудрості.

Отож слід сказати про витoki феномену математики і поета. Олексій Васильович закінчив математичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту. Згодом учительовав у різних школах, відтак — у п'ятій мукачівській десятирічці. Опанував достеменно польську, чеську. Простудював більшість творів І. Франка, вивчив напам'ять поеми «Мойсей», «Лис Микита». Останню вважає книгою не лише дитячою, а й філософською. Друкувався в журналах «Всесвіт», «Дзвін», «Рідна школа»...

Важко зробити бодай побіжний перелік праць пана Гуменяка — їх багато. Але талановиту книгу «Цікаві математичні задачі», видану нещодавно в Києві, гріх не згадати. У ній значиться: видавничий центр «Академія». Читаємо анотацію: «Ця книжка зацікавить не тільки тих, хто з-поміж багатьох галузей знань віддає перевагу математиці. Небайдужий до неї буде кожен, хто розуміє, наскільки важливо володіти тренуванням математичних задач — найкращий спосіб такого тренування. У їх формулюваннях — не тільки математична проблема, а й орієнтування на життєві ситуації... А тим, хто любить і звик тренувати своє мислення, без цієї книжки просто не обійтися».

Олексій Гуменяк у стилі формі написав передмову до книжки, де, зокрема, сказано: «Математику можна служити, та краще — полюбити її». Доречно нагадав він читачам давньогрецьку легенду:

«Зодчий Дедал за наказом царя Кріту Міноса збудував лабіринт для ув'язнення чудовиська Мінотавра. Лабіринт мав величезну кількість кімнат, у кожній з яких було по кілька входів і виходів. Хто туди заходив — вийти вже не міг. Тесеєві повинен був пронакрити у лабіринті і вбити Мінотавра. Виконати це допомогла Тесеєві дочка царя Міноса Аріадна, яка покохала юного героя. Царівна передала Тесеєві клубок ниток, кінчик якого він прив'язав при вході в лабіринт. Ідучи підземеллям, він розмотував клубок.

Розв'язком задачі — вихід з лабіринту — був клубок Аріадни». Таке резюме висловив автор книжки.

У пана Гуменяка рукописів, матеріалів — на кілька кандидатських дисертацій. До того ж він — член Спілки журналістів України. Лектор. Бажаний гість у школах, військових підрозділах. Неспокійний. Землелюб. Літературолюб. І добрий, як скиба хліба. Відвертий. Надзвичайно працюючий, як земля. Вміє читати людську книгу душі.

Олексій Васильович завжди в дорозі, у праці, в нових помислах. Що ж, побажаємо йому доброї путі!

Василь ВЕРЕС,
м. Мукачів

З відомих причин у школах України майже не проводяться повноцінні уроки зорової культури та практичні заняття декоративно-ужиткового мистецтва за методикою дизайну. А вчені твердять, що 95 відсотків інформації людина одержує за допомогою зору, тому розвиток зорової пам'яті — важливий фактор становлення інтелекту. З часів Яна Каменського відомо, що підлітки раціонально входять у дорослу систему життя за умов, коли теоретичне навчання, особливо у молодших класах, узгоджене з практичними вміннями й навичками. Так, у Німеччині й тепер навчальний рік закінчується художньо-практичним семестром, протягом якого учні всіх класів займаються навчанням умілих рук.

ШЕВЧЕНКІАНА РУКАМИ ДІТЕЙ

(діти і зорова культура)

Враховуючи нашу антипедагогічну реальність, у Київському національному університеті культури і мистецтва на основі міжвузівської програми «Художній дизайн» розроблено для шкіл спеціальну програму «Бліц дизайн». Нею передбачено такі види художньо-прикладної культури, які не потребують дефіцитних приладів і посібників, а головне, що за цією методикою навчатися може кожний. А саме: гравюра на лінолеумі, металопластика (декоративне карбування на тонких металах), українське малювання на склі, книжково-палітурний дизайн, аплікація та

мозаїка на папері. Практика засвідчила, що найкраще з цієї програми засвоюються навіть учнями 3-х класів ліногравюра та металопластика і мозаїка на папері. Як відомо, термін «дизайн» уособлює широку художньо-прикладну діяльність. Щодо педагогічного дизайну в школі, то його функціональну сутність найкраще визначили самі діти. Вони кажуть, що дизайнер, це коли вмєш зробити з чогось непотрібного щось корисне і красиве. Так, використаний лінолеум годиться на виготовлення кліше для друкування естампу в одну чи дві фарби або для розфарбування акварельними фарбами.

Гравюра — один із найдавніших і наймасовіших видів естампної (оригінальної) графіки. Популярність її в естетичній привабливості, лаконічній виразності сюжету і технічній простоті. До речі, відома українська художньо-ужиткова вибірка гравюрує на технології гравюри. Отже, естамп — це мистецький твір, одержаний як відбиток з форми (кліше), яку виготовив автор сюжету. З цієї форми можна зробити багато відбитків, і всі вони матимуть цінність оригіналу, а не копії чи поліграфічних репродукцій, якими є уміщені тут гравюри дітей.

Якщо когось із викладачів зацікавить наша програма «Бліц дизайн», то її та методику можна одержати в університеті в автора цього допису.

Василь ВЕЧЕРСЬКИЙ,
керівник курсу «Художній дизайн»
Київського національного університету
культури і мистецтв

Четверта зустріч у Кирилівці

Виступає Галина Стефанова

Хоча Кирилівка і зветься тепер Шевченковою, але старожили, як і раніше, називають її Кирилівкою (а точніше — Керелівкою, з твердим «л»). І так, безперечно, й мусило б бути, адже саме в Керелівці, а не в Шевченковому жив і (щоправда, ще й до сьогодні сперечаються — чи так це насправді) народився наш великий поет. Бо сусідні Моринці також претендують на цей привілей.

Віриться, що час порозставляє усе по місцях. Адже історія то є історія, як би необачно й легковажно з нею не поводитися. Сьогодні ж поки-що всі дороги ведуть до офіційного Шевченкового: українці святкують 185-літній ювілей свого генія і пророка.

Привели дороги в ці місця (уже вчетверте) й Лігу українських меценатів. І не просто в ці місця, а до Керелівської середньої школи, з якою пов'язує Лігу меценатів мідна ниточка.

Виконавчого директора Ліги меценатів Михайла Слабошпицького тут уже сприймають як свого (він — почесний учитель Керелівської середньої школи). І нічого дивного в тому немає. Адже тут повірили наперед, що не всі, хто обіцяє їм під настрій

молодші ріки та киселіві береги, забувають про дану обіцянку, ледве вийшовши за поріг школи.

Цього разу всі очі поїхали до Керелівки ледве вмістились у два мікроавтобуси (один із них ласкаво й безплатно надав для поїздки президент фармацевтичного підприємства «Дарниця» Володимир Загорій, віцепрезидент Ліги українських меценатів). Ну, а другий автомобіль завантажила подарунками для дітей благодійна місія «Думки про віру». Її очолив пастор В'ячеслав Горпинчук. Наталя Хайнацька, керівник Всеукраїнського будинку дитячої книги, вручила вчителям та учням бібліотечку книг від видавництва «Веселка», і серед них — особливо цінне видання: подарунковий «Кобзар» Тараса Шевченка. А генеральний директор кондитерської фірми «Світоч» (член Ліги українських меценатів), хоч і не зміг особисто приїхати на це свято, але передав для юних керелівчан (і що головне — для кожного з них) солодкий шоколад від знаменитого «Світоча».

Ліга меценатів привезла для шкільної бібліотеки багато видань, без яких просто не обійтися учням та вчителям.

Цікаво, що в школі напередодні зустрічі було проведено конкурс на кращий твір про рідне село. Двадцятьою переможців його одержали грошові премії від Ліги меценатів, які вручив Михайло Слабошпицький.

Відзначені того дня були й учителі. Зінаїда Олександрівна Сергійчук, відповідальний працівник Міністерства освіти України, передала кільком педагогам Почесні грамоти Міністерства.

Давно вже не бачили стіни цієї школи стільки цікавих і відомих людей одночасно. Письменники Петро Осадчук, Микола Сом, Василь Довжик, Анатолій Скрипник, актриса молодіжного театру Галина Стефанова (талановита виконавиця ролі Варвари Репніної у моноспектаклі Юрія Щербака «Стіна»), представники й представниці масмедіа.

Зустріч закінчилася великим концертом, який приготували для гостей учні й учителі Керелівської середньої школи.

Прес-служба Ліги українських меценатів

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ

Місто Ананьїв на Одещині добре відоме як правдивий волелюбний козацький край, з яким пов'язали своє життя чимало українських визначних політичних і культурних діячів, де і нині є багато поетів, співучих колективів, доброзичливих і працелюбних людей.

Чимала заслуга в цьому районного об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка, котре з 1996 року очолює учитель СШ № 1 Анатолій Чміль.

За цей час сформована організаційна структура Ананьївського об'єднання ВУТ «Просвіта» і проводиться конструктивна робота. На рахунок районної «Просвіти», яка співпрацює з іншими демократичними партіями та організаціями, при відчутній допомозі державних чинників, багато гідних справ: устанавлено хрест до 60-річчя голодомору, пам'ятник Т. Г. Шевченку в центрі міста. Значна просвітницька робота проводиться у школах, селах району. Напередодні 185 роковин Т. Г. Шевченка відбувся місячний захід, присвячений цій даті.

9 березня біля пам'ятника Тарасові Шевченку на урочистий мітинг зібрало-

ся чимало людей, серед яких переважала молодь. А після мітингу в актовому залі СШ № 1 відбувся великий святковий концерт, підготовлений учителями та учнями. Від побаченого і почутого в автора склалося враження, що святкує і співає весь Ананьїв. Учні, жителі міста цього дня в закладах, установах і просто на вулиці вітали одне одного: «Зі святом Вас!».

Але найбільше враження, оптимізм вселяють учні старших і молодших класів — діти наші.

Виставка картин і малюнків, вишивання і стінні газети, хоріві співи і декламація віршів — усе це проходило під одним гаслом: «Шевченко і сьогодні з нами!».

На честь 185 роковин від дня народження Великого Кобзаря референт з питань культури Одеської обласної «Просвіти» А. Пляченко організувала зустрічі і лекції у військових частинах, школах міста Роздільна.

11 березня міська «Просвіта», з ініціативи її голови Віталія Онищука, членів ради правління Зої Старкової, Лариси Домбровської, голови обласного відділення Педагогічного товариства імені Г. Ващенко Ірини Ткач, разом із членами

«Молодї Просвіти» (голова Тарас Перегінчук) у Воронцовському палаці провели святковий концерт. Шевченківські заходи пройшли на високому рівні в Ізмаїлі, Котовську, Овідіополі, у Комінтернівському та Березівському районах, у Татарбунарах та Ілчівську.

Михайло ПЕРЕГІНЧУК,
заступник голови Одеської обласної
«Просвіти» імені Т. Шевченка

Протягом кількох безрезневих тижнів у вузах Одеси проводяться шевченківські читання, присвячені 185-річчю від дня народження генія української духовності Тараса Григоровича Шевченка.

Обласне і міське Товариство «Просвіта» імені Т. Шевченка разом із Педагогічним товариством імені Г. Ващенко, КУНОМ, Лігою українських жінок провели вечір, присвячений пам'яті Великого Кобзаря. У затишній залі Воронцовського паладу зібралися шанувальники творчості Т. Шевченка, молоді просвітяни, студентство міста, школярі, представники старшого покоління.

Із цікавими короткими доповідями, віршами виступали просвітяни, студен-

ти Одеського державного університету імені Мечникова, учні юридичного коледжу, школярі.

Звучали пісні на слова Великого Тараса, пісні сучасних композиторів, присвячені Кобзареві, у виконанні ансамблю студентів Одеського державного економічного університету і тріо бандуристок «Мальва» Одеської державної філармонії.

Зоя СТАРКОВА, м. Одеса

Миколаївська обласна організація Всеукраїнського товариства «Просвіта» і Миколаївський муніципальний колегіум — навчальний заклад нового типу — розробили спільні заходи щодо відзначення 185-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка та вшанування пам'яті Великого Кобзаря.

На базі міської освітянської бібліотеки провели «крутий стіл» «Т. Шевченко і сучасна школа», а у приміщенні міської бібліотеки імені М. Л. Кропивницького відбувся конкурс читців творів Т. Г. Шевченка.

До цього слід додати й підготовку колегіантів до великого театралізованого дійства «Тобі, Тарасе, поклявність!», яке пройшло на Миколаївщині у березневі дні.

Леонід РЖЕПЕЦЬКИЙ

13 березня 1999 року під такою назвою у колонному залі імені М. В. Лисенка Національної філармонії України відбувся музично-літературний вечір, присвячений 185-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. Зініціювали і провели його Міністерство культури і мистецтв України, Головне управління культури Київської міської державної адміністрації і, звичайно ж, освячене ім'ям Великого Кобзаря Всеукраїнське товариство «Просвіта».

Відкриваючи ювілейний захід, голова «Просвіти» Павло Мовчан нагадав присутнім: 8 грудня 1998 року, у день святкування 130-річчя Товариства, був оприлюднений Указ Президента України про відзначення нагородами України активістів «Просвіти». Тож перед тим як окинути зором, яку тепер маємо «у своїй хаті» правду, випала чудова нагода нарешті вручити нагороди. Цю почесну місію виконав віце-прем'єр-міністр Кабінету міністрів України Валерій Смолій.

сьогодні різною. Такі тепер в Україні реалії, що ним нагороджують як тих, хто працює на розбудову держави, так і тих, на жаль, хто руйнує її.

Що стосується відзначених просвітян, нагороди їм вручено цілком справедливо.

Подячне слово Романа Лубківського натомість знову привернуло увагу присутніх до Шевченкового свята, хоча теж із його уст лунали тривожні нотки: березень є не лише місяцем надій і пробудження природи, а й наближення до Великого Кобзаря; на превеликий жаль, Тарасові заповіді в Україні не завжди виконуються, а багато з того, що робиться, геній України явно заперечив би. Бо «раби, подножки, грязь Москви» та інших центрів є й у найвищих ешелонах влади.

У перших лавах — лауреати

«В СВОЇЙ ХАТІ СВОЯ ПРАВДА...»

Нагороджується Микола Нестерчук

Слід нагадати, що високих державних нагород удостоєні люди, широко знані в усій Україні своєю непохитною патріотичною позицією. За визначні особисті заслуги у розвитку української державності, плідну творчу і громадську діяльність «Орденем князя Ярослава Мудрого» V ступеня нагороджено народного депутата України, голову Всеукраїнського товариства «Просвіта» Павла Мовчана. Ордену «За заслуги» III ступеня — за вагомий особистий внесок у збагачення національної культурної спадщини України, вагомі творчі здобутки і активну громадську діяльність удостоєні відомий український письменник, Почесний просвітянин, професор Львівського університету Роман Іваницук, знааний у світі поет, науковець, дипломат, голова Львівської «Просвіти» Роман Лубківський, відповідальний секретар просвітянської централі Микола Нестерчук, відомі науковці, члени Центрального правління «Просвіти» Анатолій Погрібний та Іван Ющук. Присвоєно почесні звання: «Заслужений працівник культури України» головному редакторові центрального просвітянського видання — газети «Слово Просвіти» Любові Голоті та голові Івано-Франківського обласного об'єднання Товариства Степанові Шулєпі; «Заслужений журналіст України» — голові Житомирської «Просвіти», головному редакторові газети «Народний лікар України» Анатолію Журавському; «Заслужений артист України» — артистці Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру імені І. Франка Ользі Шлемко; «Народний артист України» — заступникові директора Київського музичного театру для дітей та юнацтва, режисерові більшості просвітянських заходів Валентині Козаченку.

Отримуючи високу державну нагороду, Анатолій Погрібний зазначив, зокрема, що вартість ордена є

Цілком логічним цього дня було й вручення просвітянських нагород, а саме Медалі Товариства новоствореному Будівничим України.

Отримуючи високу нагороду — «з чистого сплаву почуттів», за влучним висловом голови «Просвіти» Павла Мовчана, — видатний українець-патріот, останній Президент УНР в екзилі Микола Плав'юк відзначив, зокрема, що ми, українці, занадто багато скиглимо, уражені бацилою зневіри. У державі безліч негараздів, але не плачі безкінечні порятовують становище. Мусимо мобілізувати сили й вірити в перемогу українства. Майже півстоліття жив, працював для Ук-

Золоті голоси України — тріо «Золоті ключі»

раїни, на її ім'я, цей невтомний чоловік, засвідчуючи, що і в найгірші для українства лихоліття, відірвані від рідної землі, українці не втрачали віри у волю і незалежність. Слід наступальніше діяти нині й активніше впливати на владу всіх рівнів, оскільки Товариство має розгалужену мережу своїх первинних організацій на всіх теренах України.

Наступний номінант просвітянської медалі — теж людина широко відома в Україні, бо як ніхто причетна до знаменитого фестивалю «Червона рута»: Тарас Мельник — професор Київської консерваторії, директор «Червоної руті».

«Я особливо гордий, що саме від «Просвіти» отримую нагороду, — зазначив він у своєму короткому виступі. — Ця організація є серцем, душею нації. «Червона рута» — не просто розважальна, а національно-просвітянська акція. Вона започаткована «Просвітою» як розуміння того, що без молоді поступ неможливий».

У травні, як відомо, фестиваль стартуватиме у Дніпропетровську.

Цілком закономірним було нагородження Медаллю «Просвіти» золотих голосів України — Ніни Матвієнко, Марії Миколайчук та Валентини Ковальської. Знамените тріо «Золоті ключі» — постійний учасник просвітянських акцій, концертів. Вручаючи нагороду, Павло Мовчан зіронізував: «Усі ми нещодавно стали свідками дивного дійства в палаці «Україна», де визначали номінантів у програмі «Людина року». Учасники цього «шоу» визначали кращих з-поміж себе, самі себе хвалили, самі себе й нагороджували. А я думав собі: якщо є люди року, то повинні бути і люди

Побачте слово Тараса Мельника

доби і часу. Дехто із тих поденщиків навіть не з'явився за нагородою й страховим полісом із народних сліз. А ви, тріо «Золоті ключі», є саме людьми часу, а не року. Страховий поліс ваш набагато надійніший: вас історія знатиме й пам'ятатиме...».

А для присутніх на ювілейному — Шевченковому вечорі, гадаю, що не помилуюся, буде пам'ятним святковий двогодинний концерт, побудований головню на геніальних творах Великого Кобзаря, їхніх музичних інтерпретаціях композиторів Вахнянина, Лисенка, Стеценка, Леонтовича, Лятошинського, Кос-Анатольського...

Своє високе пісенне мистецтво дарували присутнім лауреат міжнародного конкурсу ансамбль солістів «Благовість» (художній керівник Тетяна Кумановська), правнучка Тараса Шевченка по братові Йосипу співачка Валентина Іваненко, незрівнянне пісенне тріо «Золоті ключі», юний музикант Михайло Барич. Органічно вписалися в програму музично-літературного вечора декламації народної артистки України, лауреата Державної премії України імені Т. Г. Шевченка Ніли Крюкової (поема Великого Кобзаря «Ка-

Валентина Іваненко

терина») та народного артиста України, члена Центрального правління «Просвіти» Григорія Булаха.

Мистецьке дійство (режисер народний артист України Валентин Козаченко) завершилося. Воно дарувало справжню насолоду і сивочолим пенсіонерам, і зовсім юним українцям, яких було у залі чимало.

Завершилися ювілейні Шевченківські дні. Та залишається вічним його пророче слово, яке визначене в даному випадку коротко й лаконічно: «В своїй хаті своя правда...»

Найвищою ж нашою правдою і совістю був і залишається Тарас...

Володимир GERMAN

На сцені — ансамбль солістів «Благовість»

А. Русин. Фреска. Король Ягайло. 1418 р.

ПЕРЕМОЖЕЦЬ ПІД ГРЮНВАЛЬДОМ

Із далекого минулого промовляє до нас художник Андрій Русин. Він, певне, народився в Україні, на Волині, тому і звали його Русиним. Жив, можливо, у Луцьку, місті, званому тоді у всій Європі. Та найбільше створених ним фресок збереглося у Любліні. Їх можна побачити й сьогодні.

Спробуємо подумки побувати в Люблінському замку в часи, коли там жив і працював майстер Андрій. Тоді замок належав польському королю Владиславу II Ягайлу.

З тих пір минуло п'ять століть. Але і досі стоїть замок, і каплиця поруч головної споруди. Пишною була королівська резиденція. Враження величі й могутності справляла вона на кожного, хто прибував до двору його величності. А того дня, коли ми вирішили побувати в Любліні, у дворі замку повнісінько гостей. Шляхетне панство збирається на лови. Магнати хизуються один перед одним розкішним одягом, збруюю своїх коней.

Саме на коней задивився чоловік, який вирізнявся з-поміж вельмож скромним українським убранням. Роздратовано поглядають на нього пани й підпанки.

— Вештається під ногами... Уп'явся, коней не бачив, чи що... Мов якусь цяцю, копита роздивляється... — чулося в натовпі.

Та Андрія Русина, а це він, ніхто зачепити, образити не наважується: сам король запросив його до Любліна.

Разом з Андрієм прибули ще двоє художників, його земляки, теж з України — Кирило та Гайль з Перемішля. Гайль — давній знайомий короля. Колись на його замовлення Вислицьку Колегіату розмалював. Коли Ягайло вирішив оздобити фресками свій замок і каплицю, Гайль порадив йому запросити волинського майстра.

Король Владислав II Ягайло міг зібрати в себе найвідоміших у Європі художників. Навіть італійця Мазоліно. Ніхто б не відмовився приїхати до Любліна. Те, що король колись був союзником невдахи Мамаю, чемно забуто. Переможців, як відомо, не судять. А Ягайло — переможець у знаменитій Грюнвальдській битві. 15 липня 1410 року його військо вщент розбило лицарів могутнього Тевтонського ордену.

ТРОХИ ІСТОРІЇ

Щоб зрозуміти, чому Ягайло запросив не італійських майстрів, а художника з України, пригадаємо дещо з біографії героя Грюнвальдської битви. Ягайло — син тверської княжни Юліані та литовського князя Ольгерда, внук Гедиміна. А за правління Гедиміна та Ольгерда до Литви відійшли українські, білоруські й частина російських земель. Щоправда, князі, які почали правити на цих землях, вважали вигідним мати себе за русинів. Старі порядки скасовувати не поспішали, приймали православну віру.

У ті часи німецьким лицарям страх як кортіло, щоб Польща увійшла до складу «Священної Римської імперії німецької нації». Головною загрозою Польщі, як і іншим слов'янським народам, був Тевтонський орден. Поляки шукали спільників для відсічі ласим на чужій землі лицарям. Литовський князь, за яким стояли Україна, Білорусія, був жаданим союзником.

Ягайлові запропонували одружитися з польською королевою Ядвігою. Польський трон Ягайло посів за трохи кумедних обставин.

Королеву привезли до Кракова. Леле! «Її величності» було тільки дванадцять років. Дівчисько прибуло не саме, а зі своїм коханим, австрійським принцом Габсбургом. Такий «посаг» аж ніяк не влаштував далекогоглядних польських політиків. Не Габсбург, а Ягайло був їм потрібен. Принца мало не вбили, і невдачі довелося втікати з краківського замку світ за очі.

Закохана Ядвіга кинулася за ним. Та де там! Брам передбачливо замкнули. Озброївшись сокирою, дівча спробувало зробити у стіні лаз, та це справа не для рученят випещеної паньки. Заплакану «величність» відвели до покоїв, і сивовусі пани стали вмовляти її:

— Як одружишся з Ягайлом, він сам стане католиком, і його люди перейдуть у нашу віру. А серед литвинів, таке і вимовити лячно, є ще чимало поганців. Станеш рівноапостольною, на тебе молитимуться, як на хрестителів цілих народів.

— Але ж він лиса потвора, ще й старий! — схлипувало дівча. Довелося показати їй портрет Ягайла, ще не старого і не лисого.

Рюмсаючи, дівча дало згоду на шлюб. Ще б пак! Бути рівною з апостолами! А Ягайло став королем Польщі.

Коли його французький «колега» гугенот Генріх IV вирішив перейти в католицизм, він пояснив своє ренегатство тим, що «Париж вартий меси». З тих же причин православний Ягайло заради польської корони став католиком. Та коли вирішив оздобити фресками свою Люблінську резиденцію, запросив худож-

му місці каплиці Ягайла зображено великим планом. Погляд його проникливий, живий і водночас замислений. Погляд його проникливий, живий і водночас замислений. Погляд його проникливий, живий і водночас замислений. Погляд його проникливий, живий і водночас замислений.

Роботи Андрія Русина гідно оцінили його сучасники. Відлуння слави майстра покоїлося по всій Мазовії. Де жило чимало українців. Уславненого митця зовні, де жило чимало українців. Уславненого митця зовні, де жило чимало українців.

З ЛЮБОВ'Ю ДО ЖИТТЯ

У чому ж своєрідність творчої манери луцького майстра? Ось велика композиція Андрія Русина — «Суд Пілата». Якби не німб навколо голови, Ісус на фресці — земна, вкрай змучена людина. Знесилено ступають босі ноги горбями і вибоями висушеної землі. Проходить підсудний та його охоронці, символізують прохоронці, символізують прохоронці, символізують прохоронці.

Дмитро Горбачов, Паола Утевська

АНДРІЙ РУСИН

ників з України. Мабуть, хотів бачити навколо себе розлиси, зроблені в тій манері, в тому стилі, до якого з дитинства був при звичаєний син тверської княжни.

ФРЕСКИ ЛЮБЛІНСЬКОЇ КАПЛИЦІ

Більшість фресок Люблінської каплиці схожі на численні ікони староруського письма. На яку не глянеш, стає зрозумілим — це робота дуже талановитого художника. Та не про всі піде в нас мова, а лише про кілька незвичайних, дуже своєрідних. Якби майстер Андрій жив у наш час, він, мабуть, уславився б як неабиякий портретист. А можливо, був би ще й неопоганим карикатуристом.

На стінах каплиці, поряд з фресками на євангельські сюжети, художник увічнив і образ свого мецената: Ягайло на білому коні, як і личить герою, стрункий, худорлявий. Упевнено тримає він у правиці тонкий спис, у його лівій руці — вуздечка. Голову його увінчує польська корона, але одяг на ньому литовський. Легко сидить він у сідлі, до речі, руському. Корону і спис підтримує ангел.

Кінь здививився, от-от злетить, слухняно виконуючи волю вершника. Зауважимо, єдине, що не вдалося митцеві, — це копита коня.

Картина надзвичайно динамічна. Стиль Андрія Русина — експресивний, характерний для краєвих художників того часу — Феофана Грека та Андрія Рубльова.

А. Русин. Фреска «Суд Пілата». 1458 р.

А. Русин. Фреска «Таємна вечеря». 1418 р.

разу його обличчя (а воно змальовано дуже промовисто), і не думає вступитися за Ісуса, за поневоленіх Римом людей. Він «умиває руки» — у прямому і переносному розумінні. На картині Пілат мисє руки в посудині, яку улесливо тримає перед ним слуга, і байдуже слухає наклепника, котрий щось пристрасно шепоче йому на вухо.

Здавалося б, відомий біблейський сюжет. Але придивіться уважніше до Пілата, схожого на опудало. Може, художник помилився, намалював не те, що треба? Далє! Андрій Русин свідомо почепив на голіву Пілата карикатурно збільшену корону німецьких кайзерів, які здавна мріяли про «Drang nach Osten». І в їхній город шпурнув камінця майстер Андрій. Картина була на той час дуже злободенна, адже в битві під Грюнвальдом під знаменами Ягайла йшли у бій поляки, литовці, росіяни, білоруси, навіть татари і земляки Андрія Русина — українські вої.

Інша композиція — «Таємна вечеря». Цей сюжет привертав увагу багатьох художників, і серед них чи не найславнішого — Леонардо да Вінчі.

Картиною на цю тему прикрасив стіни Люблінської каплиці Андрій Русин. Та зробив це не традиційно, а по-своєму. Стіл, за яким сидять апостоли, — справжнісінький «натюрморт з рибою». Від столу віддаляється Іуда: на плечах у нього сидить чорний, пречорний чортик. Кольорову символіку легко відгадати — чорна душа запродавця.

Але звідкіль узялося тут це бісеня? У фрески Андрія Русина хвостатий прийшов не так з Євангелія, як з українських народних казок, де живе з давніх-давен, роблячи різні прикраси людям. У цих казках багато гумору. Дещо іронічно змальовує його і майстер Андрій. Такий же чортяк, взятий з народної творчості, з'явиться пізніше у творчості Миколи Гоголя. Пригадуєте, як намагалася заарканити ковала Вакулу хвостата потвора? Та осоромилася, не вдалося перемогти кмітливого парубка.

Ще одна композиція — «Трійця». Говорачи про «Трійцю» з Люблінської каплиці, мимоволі пригадуєш однойменний шедевр Рубльова. Його «Трійця» сповнена болісного відчуття неоправданого горя. Скорботно дивляться на світ ангели. Вони зосереджені в собі, у своїх неземних думках, їм не до земних радощів.

«Трійця» Андрія Русина написана простіше і, ніде правди діти, на нижчому художньому рівні. Але в майстра Андрія — і в цьому його приналежність — бачимо владне тяжіння до земного життя, зображення живих людей. Його ангели зайшли до Авраама, і той разом з дружиною пригощає їх вечерю. Все, що на столі, виглядає дуже апетитно. Знову натюрморт! Трагедійність теми життєрадісний пензель художника залишив за лаштунками цієї сцени.

Щоб зрозуміти сина, зробимо археологи знайшли вироби VI—VII століть. На довгий орнамент шивку на сучасних росіяни, білоруси його пози, зді гопака.

Танцюючи легкою булавіччя. Та їх і в князівські. Тому не видіють, а в фреска «Ско Християно у V століт няв ухвалу, лось не те що лах-акторів, Суджує розповідає Сином Божим го на руках, описані в С.

Цей сюжет іконописан але потраті. У центрі ражено Ісус ним не збит руч — груд дуду, інші двоє справ розичлив

Це було нків стар села навко ім, що в церква. С лідники. — У се пишний, Історі розіграні нальна. Церква молоді ш кожну ст уваги. За двері на — Зно волене б — Че

Сп ку. Л дили тися Перо Мов залив лял ниву Але Д обер У стап леп Сан І на бот ма

Сп ку. Л дили тися Перо Мов залив лял ниву Але Д обер У стап леп Сан І на бот ма

Сп ку. Л дили тися Перо Мов залив лял ниву Але Д обер У стап леп Сан І на бот ма

Сп ку. Л дили тися Перо Мов залив лял ниву Але Д обер У стап леп Сан І на бот ма

Сп ку. Л дили тися Перо Мов залив лял ниву Але Д обер У стап леп Сан І на бот ма

Сп ку. Л дили тися Перо Мов залив лял ниву Але Д обер У стап леп Сан І на бот ма

Сп ку. Л дили тися Перо Мов залив лял ниву Але Д обер У стап леп Сан І на бот ма

НА ЗАХИСТ ВЕСЕЛУНІВ

Щоб зрозуміти зміст ще однієї фрески Андрія Русина, зробимо невеличкий відступ. 1909 року в селі Мартинівка, що на Черкащині, археологи знайшли справжнісінький скарб — ювелірні вироби VI—VII століть. Серед них були і срібні бляшкьо-обереги. На кількох з них зображено шамана в довгий орнаментованій сорочці. Орнамент нагадує вишивку на сучасних національних костюмах українців, росіян, білорусів. Шаман танцює. Придивившись до його пози, здивовано помічаш, що витанцює в нього гопака.

Танцюючий шаман — попередник скоморохів. Нелегкою була доля цих мандрівних акторів середньовіччя. Та їх любили в народі, запрошували скоморохів і в князівські покої.

Тому не випадково у Софії Київській, звісно, не на видючі, а в напівтемному куточку східців, є цікава фреска «Скоморохи».

Християнська церква засуджувала скоморохів. Ще у V столітті Лаодкійський вселенський собор прийняв ухвалу, за якою священнослужителям заборонялося не те що розважатися, дивлячись на витівки бідних акторів, а й перебувати поблизу них.

Осуджує скоморохів і Євангеліє. На його сторінках розповідається про те, як «злі люди» знущалися над Сином Божим, висміювали його, ходили навколо нього на руках, мов навколо блазня. Деякі їхні витівки, описані в Євангелії, дуже схожі на скоморохи.

Цей сюжет знайшов своє відображення також в іконописанні. Звернувся до нього і майстер Андрій, але трактував на свій лад.

У центрі однієї з фресок Люблінської каплиці зображено Ісуса, але ніхто його не ображає, ніхто над ним не збиткується. Він сам по собі. А праворуч і ліворуч — групи людей. Вони зовсім не злі. Один дме в дуду, інші грають на різних музичних інструментах, двоє справді ходять на руках. У них симпатичні доброзичливі обличчя.

НЕСПОДІВАНА ЗНАХІДКА

Це було на початку XX століття. Група шанувальників стародавнього мистецтва вирішила обстежити села навколо стародавнього Любліна. Хтось підказав їм, що в селі Мінськ-Мазовецький збереглася стара церква. Спробуємо уявити, як могли повестися дослідники.

— У селі з такою назвою і храм, мабуть, відповідно пишній, — пожартував хтось із дослідників.

Історії багатьох знахідок схожі між собою, наче розіграні за одним сценарієм. І наша історія не оригінальна.

Церква виявилася маленькою, біденькою. Але ж молоді шукачі були ентузіастами і уважно обстежили кожну стіну, кожен закуток. Нічого цікавого, вартого уваги. Залишилися сходи, що вели на дзвіницю. Ось і двері на верхівку дзвіниці.

— Знову нічого цікавого, — почувлося чийсь невдоволене буркотіння.

— Чекай, що то за дошка?

А. Русин. Ікона «Успіння Богородиці» або «Блакитне Успіння». Початок XV ст.

Справді, біля стіни вони помітили запліжену дошку. Лише в одному місці синіла цяточка фарби. Захотіли витирати пил, але дошка не постігала відкритися людям. Врешті проступили потьмянілі фарби. Перед дослідниками з'явилася багатоплісна ікона. Мов зморшки, вкривали її шарочкьо та плями, які залишила по собі щойно знята пліснява. Мовчки вдвигалися у малюнок дослідники. Не було жодного сумніву — перед ними видатний твір невідомого майстра. Але хто він? Цього одразу не вгадати.

Другого дня дошку загорнули у м'яку тканину і обережно, мов важкохворого, вивесли з церкви.

У той час особливо відомими були Московські реставратори. Туди й відвезли знахідку. Нелегко було реставраторам повернути її до життя. Сантиметр за сантиметром відновлювали вони ікону. І нарешті, як винагорода за вперту, наполегливу роботу, всіма своїми барвами засвітилась ікона, нині відомою під назвою «Блакитне Успіння». І ще нині відомо,

Ікона «Волинська Богородиця». XIV—XV ст.

що писав її Андрій Русин. Ця ікона — одна з коштовностей Трет'яковської галереї.

Як же встановили авторство майстра Андрія?

У сучасному мистецтві кіно і телебачення є прийом подвійної експозиції, коли водночас на екрані бачимо події, хронологічно віддалені одна від одної. До подібного прийому вдався у XV столітті Андрій Русин.

На іконі зображено мертву Марію і Марію воскреслу. Та це ще не все. Багаторазова експозиція продовжується: на похорон з різних країн поспішають апостоли на перлистіх хмаринках, «плотованих» небожителами. Це у горішній частині картини. Внизу — ті ж самі апостоли вже «приземлились» і, схилившись над труною, оплакують померлу. Стриманий плач, журбу цих мужнів, уже не молодих людей художник змальовує з притаманною саме Русину експресією.

Русин? Так. Образи апостолів допомогли мистецтвознавцям розгадати таємницю авторства ікони. Якщо уважно придивитись у скорботні обличчя, пересвідчуєшся, що писала їх та сама рука, яка створила в Любліні портрет короля Ягайла.

У «Блакитному Успінні» Андрій Русин постає як блискучий колорист. Яскраві, контрастні барви зіставлено так рішуче, що з них, здається, викресується полум'я цілої гами почуттів. А червона китайка на ложі поруч з оксамитово-чорним одягом небіжчиці віє жалобою і драматизмом.

Цей червоно-чорний акорд фарб у сцені оплакування викликає в пам'яті вірші Тичини:

Галтує дівчина й ридає —
Чи то ж життя!
Червоним, чорним вишиває
Мені життя.

Синій колір створює ірреальний, фантастичний ефект поруч зі сліпучо-золотавими площинами. Контрасти теплих і холодних тонів — світло-зелених і рожевих, синюватих і жовтогарячих, блакитних і червонястих, породжують атмосферу неспокою, драматичної напруженості. Барви притягують глядача, хвилюють, віді орюють музичний ефект оплакування. Горішня частина картини — «Вознесіння Марії» — така м'яка за кольорами та відтінками, що заспокоює, несе умиротворення. У сцені «Вознесіння» кольорові дисонанси знаходять своє розв'язання.

У КИЇВСЬКОМУ МУЗЕЇ

У Києві, в Музеї українського мистецтва, серед кращих творів середньовічного живопису експонується ікона невідомого майстра під назвою «Луцька Богоматір». Чи то робота самого Андрія Русина, чи когось із його учнів? Кирило, який працював у Любліні, залишив на одній фресці свій підпис — «Кир». Є напис і на стелі, яку він розмальовував. Може, «Луцька Богородиця» — його робота? До речі, на стінах Люблінської каплиці є кілька написів, і в їхньому тексті зустрічаємо українськи, а під зображенням одного з апостолів замість старослов'янського «Марк» читаємо українське «Марко». В цьому немає нічого дивного, адже Андрій і Кирило — обидва з України.

В іконі з Луцька йдеться про трагедію Сина Божого, про хресну муку. Разючий погляд Марії випромінює нежіночу напругу. Ісус не по-дитячому сумний і замислений. У святого малюнка обличчя «старовіка». І хоч як дбайливо обіймає маленького материнська рука, все одно стане він жертвою людської злоби. Червоний хрест над його головою уже накреслив мученицьку путь.

А що означають оті «движки-пробіли», що блискавками збуджують живопис ікони? То «світло небесне, яке вириває з глибин сердечних і очищає душу і мозок без розумових зусиль з нашого боку», як пояснювали стародавні теологи. Майстер-волиняк, автор «Луцької Богородиці», був естет та інтелектуал в одній особі. І був він не самотнім іконописцем на одному з країв Волині в ту пору. Волинська іконописна школа зажила тоді слави на широкій терені од Новгорода на

півночі до Мазовії на заході — по всій Києво-Литовській митрополії (яку називали «Малою Руссю», на відміну од більшої розмірами митрополії Московської).

А Луцьк уважали за другу, після Вільнюса, столицю Литовської Русі. Не даремно ж саме тут 1429 року відбув свої засідання перший в історії всеєвропейський з'їзд християнських монархів — і католиків, і православних. Волинське князівство XIV—XV століть перебрало на себе головну роль в українському сепаратизмі. Його князеві Свидригайлу вдалося, шоправда, на короткий час, вивести Велике князівство Руське з-під контролю центральної литовської влади.

У тому-таки київському музеї є ще одна ікона — «Георгій Змієборець».

Серед християнських текстів досить відома легенда про Георгія Змієборця. Сюжет не новий. У шумерському епосі, створеному шість тисяч років тому, оспівується перемога напівлегендарного героя Гільгамеша над казковою звірюкою — Хувавою. Серед міфів стародавньої Греції чи не найпопулярніший — «Тезей і Мінотавр» та «Геракл і лернейська гідра». Є схожий сюжет і в українському фольклорі — сказання про перемогу Микити Кожум'яки над змієм, що завимагав собі у жертву юних киянок.

Легенда оповідає, що Георгій, прибувши у віддалену провінцію Римської держави, дізнається про лихо, яке спіткало її мешканців: страшний дракон вимагає молодих дівчат. Не злякався Георгій чудовиська, вирішив стати з ним на герць — і перемг.

На картинах часів пізнього середньовіччя майже завжди присутнє архітектурне тло. І саме тло на іконі, про яку йдеться, підказує нам, що створена вона не в Києві, а в Польщі, там, де тривалий час жив і працював Андрій Русин разом зі своїми учнями. Не палати київських князів бачимо на задньому плані картини «Георгій Змієборець», а середньовічний замок. Такі будівлі характерні для Західної Європи, зокрема Польщі: готичний замок з вежами, флюгерами, штандартами. З вікон замку за битвою Георгія зі змієм спостерігають король, королева, королівський блазень, герольд. Біля воріт застигли лицарі в середньовічних металевих панцирах. Сцена двобою, який, за легендою, відбувався у III столітті, дивовижно «помолоділа», осучаснилась. Цей поєдинок нагадує лицарські турніри, які міг спостерігати тогочасний художник.

Митець створив образ юнака-героя за допомогою святкових фарб, життєрадісного, свіжого колориту.

Кінь Георгія чимось нагадує коня, якого бачимо на портреті короля Ягайла. В іконі «Георгій Змієборець» не відчутно тієї експресії, динамічності, які були характерні для творчості Андрія Русина. Ще одна деталь перекопує, що писав картину учень художника: копита коня. Вони не дуже вдалися і вчителю при змалюванні коня короля Ягайла, а учневі — й поготів.

***

Андрій Русин та його учні певною мірою новатори. Їхні роботи — приклад ранньої європеїзації українського мистецтва, адже жили вони на рубежі середніх віків та часів Відродження.

У середні віки християнська релігія проповідувала аскетизм, відмову від радощів життя. Її герої — страдники, пустельники — анахорети, здатні на самопожертву. У сприйнятті середньовічної людини ці герої — святі. Святі мученики. Їхні традиційні постаті, створені численними художниками, — страхотливо худощі, виснажені, часто-густо вкриті виразками.

Проти цих монаших ідеалів повстали гуманісти Ренесансу. Вони закликали до відродження життєрадісності античної філософії та античного мистецтва. Їхні проповіді вже лунали в різних куточках Європи в часи Андрія Русина. І він чи не перший з українських митців у своїй творчості, нехай помірквано, відходить від аскетичного мистецтва. Андрій Русин інколи інтерпретує євангельські сюжети досить вільно, навіть злободенно. Митця вже торкнувся подих нових часів, нових ідеалів.

Коло А. Русина. Ікона «Святий Георгій». XV ст.

Валерій Буймистер належить до тієї творчої еліти, яка формує неповторний, духовний образ національної культури, покликаний впливати на стиль життя народу, що, на думку видатного іспанського мислителя Х. Ортега-і-Гасета, є визначальним для нього: «Він (народ) або живе своїм стилем, або не живе» (тобто зникає).

Є музиканти, сповнені певності переможця, які легко, без бою опановують фортеціями найскладніших, найхимерніших музичних форм; слухаючи їх, стаєш свідком тріумфу Досконалості. Глибинній силі проникнення в образ, просвітленій, багатій голосовій палітрі

музичні образи, а слух, сприймаючи «ще не існуючі акустичні вібрації, які наповнюють собою середовище», вже організує їх у довершену знакову систему». У свою чергу, виконавець має відкрити ключ до коду, за яким схований істинний образ авторського задуму.

Валерій Буймистер знаходить своє пояснення цьому феномену: «Співаєш — і відчуваєш, як приймаєш у себе середовище, а потім дишаєш разом із ним. Спів — це спілкування з оточенням. Огут і допомагає РЕМЕСЛО — не заради ремесла, а як те, що дає вийти за межі ремесла. Це не просто механіка, а можливість увійти у стан медитації, дуже глибокої. Коли влучаєш у

класику Валерій Буймистер завжди залишається собою, залишається пов'язаним зі своєю батьківщиною. Його не приваблює поверховий блиск позолоти, емоційна нерівноваженість не властива йому. Натомість відчувається постійна робота над духовною половиною свого еста, що зіткана з надчутливої, віброуючої субстанції, з якої постає цілісний світ музичних образів, світ зосередженого сквородинського самопізнання, що разом із класичною ясністю увібрав у себе всі відтінки переживань, світ, покликаний до життя глибоким вогнем творчої енергії. Бо «музика, — на думку Фрідріха Ніцше, — робить вільним розум, дає крила думці,

Валерій Буймистер

ПОВЗТРИТИ В СЕБЕ

Валерія Буймистера підвладні як монументальні музичні полотна, так і камерні твори. Все, до чого б не торкнувся голос майстра, насамперед об'єднує чесність і відданість мистецтву та високий, зрілий професіоналізм.

Перегортаючи сторінки творчого добробку співака, хочеться зупинитися на камерній вокальній музиці, бо саме в малих формах відбувається кристалізація думки та мистецької фантазії автора, і тільки від виконавця залежить, наскільки повно у цьому кристалі відкривається нам образний світ митця. Коли слухаєш Валерія Буймистера, виникає непереборне бажання провести паралель між його виконавською манерою і шедеврами класичної графіки Гольбейна Молодшого, яку за малюнками знаменитого художника виконував віртуоз ксилографії Лютцельбургер.

У рідкісному вмінні інтерпретації камерних творів, у вокальних гравюрах Валерія Буймистера об'єдналися виняткова тонкість ювелірної звукової різьби, сердечність, лірична безпосередність, а також раціоналізм і шляхетний педантизм з органічним, природним почуттям форми, якій підпорядкований динамізм драматичного розвитку твору. І над усім — слово. Слово — це той різець, що визначає глибину звукової лінії, її насиченість чи прозорість, її чистоту. Композитор починає працювати з поетичним текстом тільки тоді, коли концентрація духовної енергії, закладена у слові, викликає в його уяві рівноцінні

задум композитора, входив у цей стан, пробуєш максимально відчути форму її наповнення, то відчуваєш, як якась сила починає впливати на тебе». Доведене до високої досконалості РЕМЕСЛО відкриває широкі можливості для творчої інтуїції, яка допомагає проникнути в часовий культурний простір епохи. Видатні музиканти завжди володіли омріяною фантастами машиною часу, якою вміли переносити слухача у світ музики Дж. Палестріни, К. Монтеверді, А. Скарлатті, в класичну добу чи в добу романтизму.

Талант і майстерність Валерія Буймистера допомагають нам спілкуватися з оточенням А. Страделлі, Д. Бортнянського, Р. Шумана, М. Лисенка, допомагають не тільки сприймати довершений за формою твір, а силою свого вилу вселяють нам душевний стан автора, в якому він творив свою композицію. В його інтерпретації набувають юнацької чистоти і безпосередності пісні Шумана-Гайне з циклу «Любов поета». Виконані притаманним для німецької вокальної школи стилем «LIED», вони огортають нас, як писав Гете, «незбагненою туманністю, що простягнулася перед нашою душею. Голос цього чистого почуття, донесений до нас чимсь більшим, ніж сама лише майстерність, розтворює приспаний жаль за тим, що ніколи вже не повернеться, за швидкоплинністю першого осяяння Любов'ю».

Та все ж навіть при стильовому виконанні камерної музики європейської

стаєш більше філософом, чим більше стаєш музикантом».

Ці слова дістали переконливе підтвердження в Шевченкіані М. Лисенка, Я. Степового, С. Людкевича, яка стала вічною книгою, законом життя, питанням честі співака.

Слово Шевченка завжди було і залишається для композитора лакмусом, детектором на його правдивість. «Музика до Кобзаря» М. Лисенка — це не просто яскраві ілюстрації до поезій генія, це серцебиття землі і нації, їхня воля, життєдайна сила, їхній єдиний, неповторний у всесвіті голос. Цим голосом наповнена і духовна сутність Валерія Буймистера. Виняткова здатність бути монументальним у мініатюрі дозволяє йому в солоспівах, які тривають кілька хвилин, відтворити цілий світ почуттів, героїчну пристрасть, велику драму України:

Ой чого ти почорніло,
Зелене поле?

— Почорніло я од крові
За вольною волю.

У шедевірі М. Лисенка «Понад полем іде...» (Косар) співакові вдається передати понурий пафос невблаганної смерті — єдиного переконливого доводу, яким найвизначніші філософи, поети, художники людства намагалися хоч трохи заповільнити руїнівну силу позбавленої чистої мови серця, хтивої «черні, що тільки дбає догодити шлункові і тлінній плоті» (Г. Сковорода). Досконалий ансамбль співака і піаніста

Володимира Кнорозка силою емоційного впливу на слухача приводить до життя (майже відчутне на дотик) симфонічне багатство фактури і ритму:

Понад полем іде,
Не покоси кладе,
Не покоси кладе — гори.
Стогне земля, стогне море,
Стогне та гуде!

Перед лицем смерті тільки поет-геній, творець національної свідомості народу, будучи переконаним у вічності свого творіння, перейшовши за нього хресні муки, міг сказати:

Та неоднаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окрадену, збудять...
Ох, неоднаково мені.

Ці слова стали квинтесенцією, творчим кредо, громадянським обов'язком кожного митця, що відчуває свою кровну належність до цієї землі, до цього народу. У проникливому осмисленні Шевченкових рядків розкривається сутність творчої індивідуальності Валерія Буймистера, ступінь відповідальності за культуру, носієм якої він є. Усвідомлюючи своє призначення, свою місію, співак глибоко перекоаний, що «Завдання музиканта — не принизити людину, а підняти її, втілити в ній силу. Щоб побачила перед собою співака і подумала про себе, повірила в себе».

Софія МАЙДАНСЬКА

* Використано цитати зі статті В. Буймистера «Спів — це ж як свято.» — Art Line — 1998.

Ім'я талановитого композитора Івана Богдана Весоловського добре знає у світі, невідоме воно лише на його батьківщині — в Україні. 1939 року Богдан Остапович Весоловський емігрував до Канади. Як відомо, митці-емігранти вдома не користувалися шаном у радянські часи, а отже, не були відомі українським шанувальникам музики.

На жаль, Богдана Весоловського вже немає серед нас, але його пісні повертаються в Україну, щоб посісти гідне місце в духовній скарбниці рідної землі. «Хоч жить мені довелося на чужині, до вас я серцем повертаюсь», — писав Весоловський в одній зі своїх поезій.

У дні Шевченківських свят у затишній світлиці музею імені Тараса Шевченка на бульварі Шевченка зібралися останній Президент УНР в екзилі, голова ОУН Микола Плав'юк із дружиною, пані Ярославою, члени Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги, шанувальники поезії, музики, молоді. Відбувся урочистий акт передачі архівних матеріалів, пов'язаних з ім'ям композитора Весоловського. Привезла їх із Канади пані Ярослава Плав'юк, яка є членкинею жіночого товариства імені Ольги Басараб у Канаді, а також Товариства імені Олени Теліги.

Вона доклала чимало зусиль, щоби передати творчу спадщину композитора Весоловського в Україну.

Урочисте зібрання відкрила голова Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги Ольга Кобець. Акт передачі документів підписали директор Державного кінофотофонду України Ніна Сланчак та директор Архіву літератури і мистецтва України Микола Крячко.

Віднині Україна має аудіокасети із записами понад 130 пісень і музичних творів Богдана Весоловського, велику кількість нот, його щоденники. За життя митцеві

пощастило відвідати Україну, поспілкуватися з українськими композиторами, помилуватися Києвом, уклонитися могилі Тараса.

Відбувся невеликий концерт. Теплі слова про творчість Б. Весоловського виголосила народна артистка України Наталя Свириденко, а потім акомпанувала на піаніно солістці, лауреатові республіканських конкурсів Ірині Зябченко. Було виконано кілька чудових романсів Весоловського на його слова та на слова О. Олеся, В. Сосяри, М. Рильського. Присутні прослухали записи музики композитора, зроблені

Канадським радіо. Всіх зачарувала мелодія «Подаруй мені ніч», виконана на улюблений композитором мотив танго. Присутні прослухали записаний на плівку некролог з приводу кончини композитора, а також його композицію «Лети, тужлива пісню». І знову — ніжна й печальна мелодія танго, а в ній — невимовний сум за рідною Україною.

Композиція записана ще за життя композитора у виконанні його оркестру, а партію роялю виконував сам автор. Мелодія «Тужливої пісні» лунала з примачів Канади впродовж 40 днів з моменту його кончини. Така велика любов українців Канади до свого талановитого сина.

Теплими словами шановане зібрання привітала заввідділом музею правнучка Кобзаря з боку його брата Йосипа, Наталя Лисенко. Вона з хвилюванням відзначила, що, прийшовши на поклін до Тарасової могили, композитор Весоловський звітував Великому Кобзареві про ту добру справу, яку він робив для України. Тепер творча спадщина Богдана Весоловського буде вивчатися і популяризуватися в Україні. Прийшов той щасливий час, коли на його рідній землі знатимуть його ім'я.

Людмила КОЧЕВСЬКА

«Слово Просвіти»
Засновник — Всеукраїнське
товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка.
Ресстраційне свідоцтво
№ 1007 від 16.03.1993 р.
Головний редактор
Любов Голота

Шеф-редактор Павло Мовчан
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян,
А. Журавський, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Комп'ютерна верстка — Ірина Шевчук

Адреса «Слова Просвіти»: 252001, Київ-1,
завулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка, тел.228-01-30

Індекс 30617. Зам. № 0331204 Наклад 3000

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»